

Na svitlo pisala

26. I. 78 ob 6. zv.

Levec

Pravda

slovenskem šestomeru.

Odgovor mariborskemu šestomérniku

Janku Pajku.

Spisal

FR. LEVEC.

Motto: Abschreckend und pöndlich gegen den Stumper; höflich gegen den Frahler, und so bitter als möglich gegen den Cabalenmacher.

Lessing.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodná tiskarna“. — Založil pisatelj.

1878.

Pravda

018203

slovenskem šestomeru.

Odgovor mariborskemu šestomérniku

Janku Pajku.

Spisal

FR. LEVEC.

Motto: Abschreckend und positiv gegen den Stümper; höhnisch gegen den Prähler, und so bitter als möglich gegen den Cabalenmacher.

Lessing.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna tiskarna“. — Založil pisatelj.

1878.

516303

516303

29 -10- 1999

199915596

Predgovor.

V novinah zavratno popaden, mislil sem se najprej tudi v novinah braniti; ali mej pisanjem se mi je zagovor toli razširil, da sem ga odrédil v posebnej knjižici na svetlo dati. A ta svoj ukrep največ zategadelj stoprav sedaj zvršujem, ker se mi je vedno nad vse neprijetno zdelo, svojo osobo javno zagovarjati in braniti; zatorej sem odlagal stvar, dokler sem jo mogel; a ne morem je odlagati dalje, ker vidim, da mi g. Pajek še sedaj v „Zori“ ne miruje. Spis priobčujem neizpremenjen tako, kakor sem ga spisal uže malo ne pred jednim letom v prvem ognji in v prvej — nejevolji; baš zategadelj so nekatere postranske drobnosti v njem zastaréle, a glavna stvar, za katero se borim z g. Pajkom, resnica namreč, ta je ostala čista in neizpremenjena ter je denes takšna, kakoršna je bila pred letom dnj.

V Ljubljani, na sv. Andreja dan 1877.

I.

„Mir in sprava“ in Janko Pajek.

Gospod Stritar v „Zvonu“ (II. 18, 283), pišoč o slovenskem šestomeru, izrekel je željo vedeti, ali se je Koseski v svojih šestomerih držal posebnega pravila, ter kakšno je to pravilo. Meni se je ta želja zdela dosta imenitna, da sem vzel Koseskega v roko ter pazljivo prečital nad poldrugo tisoč njegovih šestomerov.

Iz tega pazljivega čitanja ter véstnega primerjanja so se mi pokazala ta tri pravila, kolikor toliko zanimiva:

1. Koseski v svojih šestomerih do malega ne zna čistih trohajev, nego rabijo mu sami daktili poleg spondajev, čistih in ponarejenih; a spondaje ponareja vse tako, kakor je g. Stritar v „Zvonu“ (II. 18, 284) svetoval slovenskim pesnikom.

2. Koseskemu rabi jedina moška zarez; ženske nésem niti jedne zasledil mej vsemi šestomeri, če tudi sem je pazljivo iskal. Zaréze „kata triton trochaion“ Koseski ne zna.

3. V Koseskem se moška zarezahaja po največ na tretjej stopínji takój za tretjim priglašénim zlogom — penthemimeres (polpeta zarez) — ali tudi na četvrtej in ob jednom na drugej stopínji — hephthemimeres (polsedma zarez).

Ta tri pravila sem razglasil v „Zvonu“ (II. 23, 363) ter jim pridejál nekoliko opazek. Vsak, kdor blagovoli prečitati omenjeni kratki sestavek, rad pritegne, da je ves objektivén, pisan od same ljubezni do stvari in resnice. A „Zvonov“ urednik, g. Stritar, dostavil je brez moje vednosti, in zatorej tudi brez moje zasluge ali krivde, nekoliko verstic mojemu kratkemu spisu. Te vrstice, ki o vsem po pravici in zategadelj neprijetneje ščipljejo nekoga v Mariboru, sam g. Stritar v „Zvonu“ imenuje: „dostavek uredništva“ ter jim na konci dodaje črko „S.“, da bi vsemu svetu povedal, da ta dostavek je Stritarjev, ne Levčev dostavek.

Blagovoljni čitatelj bi morebiti rad zvedel, ako še ne vé, kam ta „dostavek uredništva“ meri? — Stvar je taka: „Zora“ lani (v št. 6—15.) prinese slovensko prelogo tretjega speva Homerove Odiseje, a „Zvon“ (II. 18) izreče, da ima to delo nekatere slabe šestomere. Kaj se zgodi? Zgodí se, čemur bi se nihče ne mogel nádejati! Skôraj potem se namreč pri „Zvonovem“ uredništvu s prijaznim pismom oglasi sam prelagatelj tretjega speva Homerove Odiseje ter g. Stritarja poprosi, naj bi v „Zvonu“ priobčil njegovo „pojasnilo“, obrneno soper „Zoro“. A g. Stritar tega zaradi „mirú in sprave“ né tako stvoril, kakor je želel prelagatelj, číslan mož, profesor in slovensk pisalec. G. Stritar namreč izza privolitve g. prelagátelja v tistem slovečem, k mojemu spisu o slovenskem šestomeru pritaknenem „dostavku uredništva“, o katerem sem poprej govoril, namesto vsega pojasnila „Zvonovim“ čitateljem podaje samo njegovo vsebino, ki je nekako ta: „za vérze take, kakoršni so natisneni v imenovanem listu (v „Zori“), ne more biti pisatelj odgovoren; takšno podobo so dobili še le na potu iz njegovih (prelagateljevih) rok v tiskarno“.

S kratka rečeno: „Zorin“ urednik Janko Pajek je g. profesorjeve dobre šestomere pokvaril in prevrtoglavil v slabe, v toli slabe, da njihov pisatelj g. profesor V. K. niti nehče ni biti ne more o njih odgovoren.

Ako bi mariborski Janko nosil razuma v glavi, bil bi te svoje prekopicnene šestomere ali zagovarjal ali o njih molčal. Slabo stvar zagovarjati je res težko; nemožno je, zagovarjati jo z uspehom, in zategadelj je nespametno; a molčati je bilo o vsem lahko, in zatorej pametno. Pri zagovarjanji bi mu vrhu tega tudi bilo tréba na bojišči se ogledati ali z g. Stritarjem ali z g. profesorjem V. K. ali z obema vkupe. — A kaj je stvoril Pajek? — Zopet to, čemur bi se nihče ne mogel nádejati. Né z orožjem v roci planil v državo Stritarjevega „Zvona“; né pozval na meč g. profesorja V. K., nego — v mé je skočil! — Kdo se ne bi čudil, kako je ta čast mogla zadeti baš mene, ki sem do zdaj vedno molčé in od daleč gledal vse Pajkove kozelce, katere uže nekoliko let prevrača po slovenskem slovstvu!

Ne vprašajmo, kako me je ta čast mogla zadeti in zakaj. Resnica je, da me je zadela. Hitro se namreč neki J. P. razkorači v „Zori“ (V. 24, 390) ter bojno kopje zažene v moj ves mirni, resnični spis in v moje ime z naslednjim pamfletom:

„Levec in heksámeter. J. P. — „Apostrof je srečno pokopán: živio zdaj šestoméér!“ takó si je menda mislil gospod Levec ter v Zvon (II. 364) napisal nekaj verstic o šestoméru, s kterimi pak si ne bode, to si upam uže naprej trditi, mnogo hvale prislúžil.

G. Levec namreč med drugim piše (ib.): „2. Koseskemu rabi samo moška zarezá: ženske niti jedne nisem našel, mej vsemi

1575 šestométri ne, dasi sem je pazno iskal. Zareze „katá triton trohájon“ tedaj Koseski ne pozná. —

Takó trdi g. L. in kdor si truda ne jemlje k preiskavanju, ta mu menda tudi verjame.

Meni, — takó si skoro upam soditi —, v poetičnih stvareh mora precejšnja „dosis“ skepticisma biti prirojena, ker niti — g. Levcu na besedo ne verjamem, kakor svoj čas — gledé apostrofa — tudi Miranu nisem.

Ker pa je g. Levec (kakor Šekspirov Hamlet nekje o pogrebcu pravi) „natanek človek“, zató „moramo i mi po vetrnem kazalu govoriti; če ne, igro izgubimo“. Torej *ad rem!*

G. L. se sklicuje na svojih 1575 vrstic Koseskega; mej drugim na njegov prevod devetnajstega speva Iliade. Jaz, ne imajoč toliko časa — 1575 slovenskih vrstic se dá komodno v dveh urah metrički prečitati; od tod se lahko previdi Levčev dušni napor! — prečtel sem samo prvih 154 verzov onega devetnajstega speva (v Koseskega prevodu), in sem brž našel celih šest „katá triton trohajej“.

Da jih g. L. ne bode utajeval, evo jih:

- 3 Tétida zdaj prinese do bark Hefestova dela
- 19 In ko dovolj s pogledom opráv nasiti si srce
- 32 Ako celo ležalo bi tu, da leto preteče
- 34 Zdrúži tedáj k posvetu na hip Abajce junako
- 37 Rekši pogúm in silno krepost mu dihne v osrčeje
- 78 Hrabri Danajci, prijatli mi dragi, služabniki Ara

(78. verz je posebno zanimiv, ker on g. Levcu tudi zadnji izgovor: „češ, saj katatriton nij sam, nego v družbi s hephthemimeres“ — jemlje; kajti 78. nima hepht., kakor prvih petero).

Kakó so ostali verzi XIX. speva v tem obziru zloženi, ne vem, nimam časa pogledati, vendar se upam dvomiti, da bodo za g. L. glasovali. —

Dalje trdi g. L. na njemu lastni apodiktični način (ib.): „pa odpri Koseskega, kjer hočeš, povsod se ti pokaže enako razmérje“ (namreč ono, koje se g. L.-u poljubuje, ne pak istinito).

Jaz sem si tudi ta „povsod“ Koseskega k srcu vzel ter šče ugodnejše (za-me) „razmérje“ našel, in to: da so v znanej deklamovanki („Novice bralcem . . .“) v 25 hesam. štirje „katatriton-trohaji“, namreč:

- 13 Stárosti čast, mladencu podúk, otroku ljubezen
- 28 Kinčite ga iz lastne moči, iz lastnega vira
- 33 Volja popráv vas bodi in skrb, izida ni dvombe
- 38 Kliti začne, naraste drevo, se kroži, se širi

Pogledimo šče v 100 distih. dolgo Koseskega „Slovenija cesarju F . . .“ in tudi tu najdemo, če prav ne več nego tri „katatriton“, namreč:

- 15 Ko so prisego v ali bregovi Veltave, Pada
21 Kako ti dvomiš? mar treseseš se č'lo ti, moja ljubljenska
91 Setve dozor kr v a v e kosil Radogast je na Padu

Jaz ménim, primerov iz Koseskega sem navel dovolj, ki glasno pričajo zoper g. Levca. Ako se bode (morda?) g. L. s tem izgovarjal, da cezura ‚katatriton‘ na rečenih mestih sama ne stoji (kar pa tudi nekoje krato biva, kakor sem uže gori omenil), nego da je spremljajoča jo ‚liephthemimeres‘ glavna cezura: tedaj mu uže naprej odvrnem: pri starih klasikih je lahko po več glavnih cezur v enem in istem heksametru; nijedna ne izključuje druge, in tudi Koseski je tako delal.

Zató ne morem drugače, nego da tu očitno izpovém: g. Levec je ali hotel Koseskega ženske zarezze utajiti, da bi svojo krivo teorijo o edinej možkej cezuri utrdil, ali pa niti ne vé, kaj se pravi cezura „katatritontrohajon“. Oboje pak prav slabo pristoji takemu „krasnoslovcu“, za kakoršnega bi on rad veljal.

Iz tega sledí jasno kot beli dan: 1. da je neresnično L-čevo trjenje, češ, da Koseski cezure ‚katatriton‘ ne pozna; nego fakta kažo, da jo je Koseski tudi rabil; 2. da je tedaj tudi Levčev dovod neresničen, češ, da Koseskemu rabi samó možka zarezza, in 3. da je Levčeva teorija o jedinej dovoljenosti možke zarezze v slovenskem heksametru — kolikor se ta teorija na Koseskega opira — gola izmišljija, ker se baš Koseski tega pravila ne drží.

S tem pa se porušuje celo poslopje Levčeve teorije gledé slovenskih daktilov. — Bog odpusti L-cu njegove metričke — študije, ktere so mu do sedaj takó slab sad obrodile!““

Kdo je ta J. P.? —

Robati zlog, ráskavi jezik, nemškovalna skladnja, starobábje klepetanje brez logike, nesramna predrznost, kakoršne je slovenski svet uže vaju v „Zori“, grozna puhlost, ogrnena s prevotljénim plaščem neumnih pisáčevih mislij o samem sebi in o svojem ničevédstvu, — svojstva, po katerih se odlikuje zgoraj natisnjeni sramopis: — vse to jasno kaže, da J. P. ne more biti nihče drug, nego li bivši profesor, poznéjši zavaroválni agent in sedanji „faktor“ Janko Pajek v Mariboru, — človek, kateri vrhu vsega tega v „Zori“ še tudi običajno s pismenoma J. P. zabeležáva svoje ime, kar je znano vsem slovenskim čitateljem, kateri za svojih grehov pokoro čitajo mariborsko „Zoro“.

Ta možiček vedno in vedno trkajoč ob možno, v katerej hrani „muliercularum facultates“, ki jih je zalezal, kakor — slepa kura zrno, zadnja leta v slovenskem slovstvu, sam v svoj dúševni nič do blazenstva zaljubljen ter poln teščega napuha, svoj žabji golt neizmerno široko odpira v hripavo kreketanje, in

ako mu ga do zdaj še nihče né zamašil, tega je kriva jedina brez-krajnja potrpežljivost našega naroda in znana strahopétnost slovenskih pisateljev.

„Muliercularum facultates!“ — Morebiti čitatelj pri teh mojih besedah z glavo odmajáva, ker se mu zdé pretrde; morebiti se opomina, kaj Lessing nekdé govori, namreč: „kadar kritik pokaže, da vé o presojevanem pisatelji več, nego li mu pripovedujejo tega moža knjige; kadar iz te védnosti najmanjšo kvarljivo troho nanj zine: takój se graja izpremení v osobno razžalitev. Kritik prestane biti za sodnika ter prevrže se v to, kar pametna stvar more najzaničljivejšega biti; prevrže se — v klepetáča, klevétnika, paskvilanta.“

Pravična a strašna sodba vsacemu, kogar zadéva; dobro je, da ne more zadévati mene, o čemer se blagovoljni čitatelj skóraj sam uvéri. Osobnih, in to uže obče znanih stvaríj se namreč jaz v tem prepiru dotičem samo toliko, kolikor se ž njimi dadé tolmačiti dúševne prikazni. — „Prazna možna, ničev mož!“ — tako misli in sodi mnogo ljudíj, mej katerimi zemljo tlači tudi Janko Pajek. Takih ljudíj načelo je: kdor ima novce, ta more vse sméti, more vse stvoriti, kar hoče, ter povsod in vselej govoriti, bodi si doba ali nedoba, bodi si njega beseda tehtna in modra ali prazna in topa. Česar kdo drugače néma ali ne more imeti v glavi ali v srci ali na tělesi, to mu vse nadomesti penéz. Za penéz se ne kupi samo nasláda in lepota, nego tudi čast in učenost, — učenost konči neumnim ljudem na óči; za pénez se kupi sloveče ime da-si morebiti le dveh ali treh let dolgo — nič zato! — Slepárstvo — tako slovenski narod sam ob sebi imenuje to, kar je Nemcu „švindél“ — sleparstvo né preizbírčno; veselí se uže, ako le tist hip more koga preloputniti in vréči v strménje.

Za pénez se kupi tudi kmetska ošabnost, po katerej puhloglavec posebno hitro in rad poseže. Ali se moremo čuditi, da Janko Pajek za svoje pridobljene novce né hotel biti in še zdaj nehče biti brez te kmetske ošabnosti? Čemu bi je pogrešal, ker mu prijetno zabavo dela s tem, da mu pero sili v roko ter ga nagovarja pisati kritike, kakoršna je „Levec in heksameter“? Zatorej vedno tolče ob svojo možno, tako da nam „muliercularum facultates“ v ušesa zvenčé iz vsake njegove „Zore“ ter iz vsake najmanjše „Zorine“ vrstice. A novci Pajku néso dali samo kmet-skega napuha, nego naklonili so mu tudi tiskarno in tiskarna mu je za priboljšek porodila „Zoro“, domače novine, v katerih more pisati, kar hoče, kakor hoče, kolikor hoče in kadar hoče. Kdo je tak mej slovenskimi pisatelji? Kdo se more z J. Pajkom od daleč meriti? — Šiba na vas, vi siromaški pisateljski prosjaci, kateri némate svojih novin, a kam li svojo tiskarno? A vsi ti Pajkovi novci so „muliercularum facultates“, kar je znano vsemu izobraženemu čitateljstvu mej Slovenci, in česar niti on sam nikoli ne

taji, kajti „Zora“ radovednemu svetu vse oznanja, kar se godi mej Pajkom in Pajkovimi — ženami: v „Zori“ on svoje žene pokopava; v „Zori“ se vdovec Pajek ženi; v „Zori“ nevesti piše zaljubljene liste; v „Zori“ se z nevesto poroča itd. itd. — Sramotno a resnično! — In to je tem sramotneje, ker se do zdaj še nihče né drznil zamašiti Pajkovih nedostojnih ust!

Če sem zatorej te stvari imel jaz v mislih, povedal sem samo to, kar je znano vrabcem po strehah in vranam po njivah. Né mi bilo treba odgrinjati nikakoršne tajne iz Pajkove osebnosti; zategadelj ga tudi nésem mogel razžaliti, ker vse to o sebi pripoveduje tudi Pajek sam, kadar ga je volja, in volja ga je čisto, posebno, kadar mu v njegovem listu prebiva praznega prostora.

Utegne me kdo zavriniti, da Pajek vse to pripoveduje z drugačnimi besedami. Verujem. Ali pripoveduje vendar, in to je glavna stvar. A da bi Pajek meni hotel ukazovati, s kakšno besedo naj to ali ono jaz popisujem, tega si menda niti on sam ne bode prisvájal.

Nihče mi tudi ne pridi ter mi ne očitaj osebnega sovraštva na Pajka. Jaz da bi tega človeka osobno sovražil? Res ne vem, čemú! Seznanil sem se bil ž njim 1869. l. v Mariboru; pozneje sva se tukaj in tamkaj dvakrat ali trikrat sešla, menila sva se vselej malo ne o samih literarnih stvareh, ter ločila se, konči kakor se je meni zdelo — dobra znanca. Od leta 1874. ga nésem videl, ter mu nikoli ne pisal; stvoril mu nésem nikoli nič žalega niti z govorjeno niti s pisano besedo. A zdaj se tako zapraší v mé! Kaj mi je misliti o tacem — — moži?

Uže nadpis „Zorinemu“ sestavku: „Levec in heksameter“ je razžaljiv; uže ta nadpis sam po svetu oznanja, da Pajku né do stvari, nego do jedinih strastnih osebnih popadov brez najmanjšega vzroka; uže ta nadpis sam na sebi je glasna priča, da je Pajku „mir in sprava“ lanski sneg; uže ta nadpis sam na ves glas kriči, da Pajek vedno ter povsod seje zdražbo in vojno. — A kar kdo seje, to potlej tudi žanje!

Res, lepe so besede, katere ist Pajek v istem listu iste „Zore“ (str. 395) govori o slovenskih pisateljih, rekoč: „da, taki si prizadevajmo biti: miro- i človekoljubi*) prve vrste! Da! ne kot vojščaki, nego kot apostoli razkrapljajmo se po nesrečnej, od srda razoranей domačej zemlji! „Sloga“ bodi cilj našega poslanstva!“

Lepe besede, zlate besede, a licemerske besede! Ako bi Pajek bil res toli izboren „miroljub“; ako bi njemu zloga res bila smoter v pisanji; ako bi on res bil apostol míru in spravi, a ne

*) Mimo gredé bodi povedano, da slovanski se nikoli ne piše: „miro- i človekoljub“. To je okorna nemčizna; a slovanski je: „miroljub i človekoljub“, — tako, a nič drugače!

strupen zob strastne svade in farizejske ošabnosti, napéte kakor kovaški meh: onda bi on moj sestavek o slovenskem šestomeru bil prečital, ter, če je zalézel v njem kaj pogrešnega, prijel za pero in rekel: stoj, Levec! Kar si pisal o slovenskem šestomeru in njegovih zarezah, premalo si premislil. Stvar je nekoliko drugačna. Prijatelj, tukaj in tamkaj si se zmotil. — „Miroljubi“ Pajek bi me bil poučil, in če sem zaslužil (*quod nego!*), tudi svobodno pograjal. Ne bil bi mu zaradi tega nikoli sóvraž, ker sem kritiki, tudi najostrejšej kritiki, prijatelj; a gotov neprijatelj sem praznoglavemu, nezasluženemu psovanju, katero je v našem slovstvu baš Pajek posadil na stol ozbiljne kritike.

Blagovoljni čitatelj! ne dolži me, da o Pajku preosorno govorim. Ko sem pisal o slovenskem šestomeru, tedaj mi je bil Pajek toliko na misli, kolikor moja zadnja ura; ni sanjalo se mi né, da bi se zaradi tega z njim kedaj utegnil srečati v kacem ozkem klanci. Moje delo je bilo vse nedolžno; nikogar nésem zbadal, nikogar mahal, zatorej niti Pajka ne, katerega nésem nikdér imenoval, nikdér ni od daleč nanj pomeril; kajti Stritarjev dostavek né moj dostavek. Držal sem se jedfne stvari in resnice, katero vsacemu človeku povsod in vselej morem do trohe izpričati, in sem jo tudi uže v imenovanem „Zvonovem“ sestavku dokazal toli trdno, da mi je Pajek ne samo né še do zdaj ovrigel, nego da mi je niti ovréči nikoli ne more.

A kaj je stvoril miro- i človekoljubi*) (v svojih očéh slavni) Janko Pajek?

Če tudi né imel ni povoda ni vzroka, vendar je náme planil toli srdito, kakor da sem mu pálež, gnilobo in točo poslal na priženjene vinógrade ali mu zažgal priženjeno tiskarno sredi Maribora. Po vsej sili je v mojem spisu hotel iz trte izviti nekoliko napák, če tudi samo izlaganih, katere se le na óči zdé, a v resnici napáke néso. Ali to mu je bilo še vse premalo. Zakadil se je v mé ter me pred vsem slovenskim svetom brez vzroka in premisleka razglasil ali za lažníka ali za nevédneža. Laž in nevédnost Pajek, sam bivši učitelj, brez ovinka oponaša meni, javnemu učitelju; laž in nevédnost mi oponaša v novinah, katere — žal! — imajo v rokah tudi nekateri moji učenci, bivši in sedanji! Ostre in krivične so besede, katere mi Pajek brez potrebe méče javno v lice ter nádejem se, da jih je dobro premislil, predno jih je pisal. Nádejem se, da on, uže nad štiridesetletni mož, dobro vé, kaj je s temi besedami povedal; baš zategadelj mi bode prisiljen oprostiti, če tudi jaz njega tako, kakor je zaslužil, javno za jezik primem. Moje moško poštenje, moja učiteljska dostojnost, moje

*) Miro- i človekoljub tukaj pišem v ironiji. — Ta opomnja bodi samo Janku Pajku, kateri na slavo svojega pajčjega imena v mrežo mariborske „Zore“ za silo tudi komarje in mušice loví, kadar ne more nič drugega ujeti.

v slovstvenih stvareh do sedaj še neomadeževano ime zahteva to od mene na ves glas. Vem, da se bode moja beseda mnogemu zdela preostra, preosorna; ali vprašam te, dragi čitatelj! kakó moreš krotko govoriti s takim literarnim pustolovcem? Ne pozabi, dragi čitatelj! da sem v prisiljen posel zapleten s tistim miro- i človekoljubom*), kateri nenadoma in brez nobednega povoda, kakor cucek, za plotom skrít, poničglavo okolje vsacega, kdor mimo ide po cesti našega slovstva, na katerem, ako bi on imel toliko moči, kolikor volje, razven jedinega Njega in Nje, t. j. preljubeznjive, če tudi v svojih spisih neslane Pavlíne, živa slovenska duša ne bi smela žugniti; a kdór bi se vendar predrznil ziniti, naj bi pisal jedfno to, kar in kakor hočeta slovenska On in Ona; glasil naj bi se jedfno v slovenskega Njega in slovenske Nje novinah, namreč v mariborskej „Zori“.

Lessing je učil, da uljudnost pisatelju né dolžnost, nego resnica mu je dolžnost, in tega pravila se bodem tudi jaz držal. Zatorej prijetno res ne bode, kar mislim povédati Janku Pajku, a resnično bode. V mojej brezozirnej resničnosti mi daje pogum in srčnost tudi vzviševalno uverfilo; da se borim za dobro stvar, za sveto stvar, in da tako rekoč v imenu resnice in zdravega okusa opravljam narodno eksekucijo na Janka Pajka, ter ga kaznjujem za brezštevilne njegove literarne grehe. Borim se zatorej za občno blagost našega slovstva in baš za tega delj se smem opirati na besede slavnega Lessinga, ki je ob jednacem slučaji tako pisal: „zum Besten der Mehrern freimüthig sein, ist Pflicht; sogar es mit Gefahr sein, darüber für ungesittet und bössartig gehalten zu werden, ist Pflicht“. In na družem mestu: „wenn ich Kunstrichter wäre, wenn ich mir getraute, das Kunstrichterschild aushängen zu können, so würde meine Tonleiter diese sein: Gelinde und schmeichelnd gegen den Anfänger; mit Bewunderung zweifelnd, mit Zweifel bewundernd gegen den Meister; abschreckend und positiv gegen den Stümper; höhnisch gegen den Prahler, und so bitter als möglich gegen den Cabalenmacher.“

S človekom, ki néma orožja, razven cepca in kija, ne veljá elegantna borba, kakoršno g. Stritar priporoča; tacemu so uže naši modri pradedi našli krepko, če tudi grenko zdravfilo, katero mu jedfno more koristiti, in tega neprijétnega zdravila recept so vnukom izročili v pregovorih: „klin s klinom; kdor tepe, tega tepó; kdor išče, ta najde!“

*) Ironice. — Opomnja zopet samo Janku Pajku.

II.

Janko Pajek, slovenskih šestomerov prepisovalec, kvaritelj in — podvržnik.

Glavna stvar, okolo katere mej Pajkom in menoj teče pravda, je ta: jaz sem v svojem, uže poprej omenjenem kratkem sestavku mej drugimi stvarmi trdil, da mej poldrugo tisočjo šestomerov, katere sem prečital v Koseskem, nésem niti jedne ženske zarezé našel ter da Koseski ne zna zarezé „kata triton trochaion“.

Pajek se je k temu v „Zori“ oglasil, da ali ne vem, kaj je zarezé „kata triton trochaion“; ali da sem Koseskega ženske zarezé utajil, da bi utrdil svojo teorijo o jedinej moškej zarezí. Pajek mi oponáša zatorej ali nevednost, ali laž. Poleg tega piše: „g. L. se sklicuje na svojih 1575 vrstic Koseskega; mej drugim na njegov prevod devetnajstega spe'a Iliade. Jaz, ne imajoč toliko časa — 1575 slovenskih vrstic se dá komodno v dveh urah metrički prečitati; od tod se lahko previdi Levčev dušni napor! — prečtel sem samo prvih 154 verzov onega devetnajstega speva (v Koseskega prevodu), in sem brž našel celih šest „kata triton trohajeve“. (sic!)

Da jih g. L. ne bode utajeval, evo jih:

- 3 Tétida zdaj prinese do bark Hefestova dela
- 19 In ko dovolj s pogledom opráv nasíti si srce
- 32 Ako celo ležalo bi tu, da leto preteče
- 34 Zdrúži tedáj k posvetu na hip Ahajce junake
- 37 Rekši pogúm in silno krepost mu dihne v osrčeje
- 78 Hrabri Danajci, prijatli mi dragi, služabniki Ara

(78. verz je posebno zanimiv, ker on g. Levcu tudi zadnji izgovor, „češ, saj katatriton ni sam, nego v družbi s hephthemimeres“ — jemlje; kajti 87. nima hepht., kakor prvih petero).“

Tako g. Pajek.

Koli je stvar sama na sebi ozbiljna, vendar me nekoliko smeha sili, ko čitam Pajkove zgoraj navedene besede. Mariborski Janko namreč mene dolži, da ne vém, kaj je zarez, imenovana „kata triton trochaion“, a niti jaz si ne morem kaj, da ne bi kolikor toliko tudi podvomil, če sam oblastni On res trdno vé, ali je morebiti uže nekoliko pozabil, ako je kedaj vedel, kakšna in katera je ta nesrečna zaréza, ter zakaj se tako imenuje; kajti, dragi čitatelj! dobro znaš, kolikrat se na svetu pripeti, da sova drobno sinico z glavano pita. Ako bi namreč Janko Pajek res vedel, kakšna je ta zarez, nikakor bi ne mogel reči: „šest kata triton trohaje v“, kajti grški to slóve takó: „(tomè) katà triton trochalon“, a latinski: „caesura (sectio, insectio) post tertium trochaicum“, in slovenski je treba preložiti: „(zaréza) za tretjim trohajem“, ali „po tretjem trohaji“. Kakor bi neokretno bilo slišati, ako bi v slovenščini kdo rekel: „šest za tretjim trohajev“, ali ako bi latinske besede poslovenil takó: „šest post tertium trohaje v“, jednako zmešano, če tudi Pajkovo, nam je: šest kata triton trohaje v, in kdor tako govori, sam o sebi svedóci, da stvari ne umeje.

Čitatelj. Da slovenski On, bivši profesor grškega in latinskega jezikoslovstva, tega ne bi razumel!! — Ali ti né v gornjih verzih iz Koseskega pokazal, da vé in zna, kakor malo kdó, kakšna je ta vražja zaréza?

Jaz. Dobro. Če umeje stvar, ne umeje grščine. Možno je samo to dvoje! Grškega jezika nevednosti mu ne oponašam jaz, nego oponaša mu jo najprvo njegovih „šest kata triton trohaje v“ na 391. strani „Zore“ ter niže doli na istej „Zorinej“ strani zopet drugi „štirje katatritontrohaji“. — Te zadnje tri grške besede so tudi v „Zori“ natisnene vkupej, kakor bi šle vse v jedno torbo. — Vprašam, ali se dá latinščina v slovenski jezik tako robato pálčiti, da bi kdo, če tudi nekdanji profesor latinskega jezika, mogel reči: „šest post tertium trohaje v“? — Ne verujem! In kako je to, da ta katatritontrohajski nekdanji gimnazijski profesor more takšno neumnost pisati? Odgovor: ker misli, da je ves slovenski svet dolžen vznak pasti, kadar on koli zine, bodi si modro ali neumno, kar je povedal, dovolj, če je iz njegovega žepa.

A dalje prosim spodobno blagovoljnega čitatelja, naj ne zamuja te prelepe prilike, da ne bi se čudil prekrasnej slovenščini, katero piše g. Pajek. Opozárjam ga posebno na klasično novoslovensko obliko „prečtel“, na izborni terminologijski izraz „katatriton“ in — na izvrstni stavek „on g. Levcu jemlje“, v katerem je mej subjekt „on“ in predikat „jemlje“ zagvoženih 15 besed, tako, da se glagol „jemlje“ izgublja v rastrganej perijodi, kakor prošeno zrno v praznej vréči. Iz tega se vidi, da je g. Pajek svoj „dušni napor“ gotovo silno napiral, predno je poródil to klasično perijodo, v katerej mej drugimi stvarmi trdi,

da se 1575 slovenskih šestomerov „komodno“ (*sic!*) v dveh urah „prečete“.

Jaz k temu nemam drugega ugovora, nego resnico povedati, da sem dva dolga zimska večera to poldrugo tisoč šestomerov čital in štel, primerjal in zapisaval, tako, da sem trdno uverjen, da jih Pajek v dvakrat dveh urah ne „prečete“, če se na glavo postavi. Ako bi se li jaz sè svojim trjenjem vendar motil in bi Pajek svojim pisateljskim proizvodom in „metričkim“ studijam menj „dušnega napora“ potreboval, nego jaz, potem se mi čudno in prečudno zdi, da nam Pajek, ki vendar uže od l. 1862. po slovenskem slovstvu svoj „dušni napor“ prenaša, né porodil še nobednega večjega dela, nego svoje „Izbrane spise“, — katere je gotovo samo hudomušni stavec Martin tako imenoval, kajti ti spisi néso „izbrani“, kakor je Pajek lepoglasno imenuje — bog ne zadeni! — samo „sebrani“ só in skupaj zneseni, kakor sračje gnezdo iz vseh kotov sveta, po katerih se je kedaj Pajek dušno napiral. Kakor kmetska gospodinja o hudej letini, tako je Pajek postrgal lonce svoje pisateljske kuhinje, da je pokazal slovenskemu svetu svoj „dušni napor“ zadnjih desetih let (1862—72); celó nekake prepisane, a slabó prepisane srbske slovnice né bilo Pajka sram vtlačiti v te blažene „Izbrane spise“. Ako bi vsi slovanski pisatelji svoje dušne napore tako brezstidno na svetlobo spravljali, potem bi bila nova velika realka v Ljubljani naglo premajhno poslopje njih zvezkom. A hvala bogu, da imajo do malega vsi naši pisatelji toliko takta, okusa in samosvoje kritike, da naših živcev in naše potrpežljivosti sè svojimi „dušnimi napori“ nehtë toli predrzno napadati, kakor mariborski Janko. A jako bi bilo želeti, da bi Pajek ves svoj obilni dušni napor kedaj krepko naprl ter nam spisal toli zaželeni veliki slovensko-nemški slovar, katerega ima uže več let v delu, a, kakor nekđaj Čop, ne da od sebe nobedne — — črke, tako da bode najbrže tist visoki gospod resničen prorok, ki je v znanem posvetovalnem shodu 1874. l. sklicanem po kranjskem deželnem odboru, izpregovoril odkritosrčno a preresnično besedo, da Pajek laže kakšno delo prevzame in obljubi, nego li dovrši ter da se mutatis mutandis o mariborskem Janku uresničijo besede Preširnovc:

Slovinci, ako čakate slovarja,
Ne čakajte od Pajka ga — tiskarja!*)

A idimo dalje!

Jaz: gospod Pajek! vi golčíte v „Zori“ (V. 24. 390), da Vam je v poetičnih stvareh prirojena obila „dosis“ skepticizma.

*) Poznejša opazka. In Slovenci ga res néso učakali! „Novice“ so nas namreč pred nekoliko tedni oplašile z vestjo, da Pajek, ki je tri leta na slovarjevih „škatlah“ čepel ter za to „delo“ do 700 gl. prejel, je vendar vse skupaj nedovršeno v Ljubljano poslal.

Oprostite, če Vam jaz, ki sem, kakor govorite sami, „natanek človek“, ne verjamem vsega na Vaše brke. Zatorej mi na glas čitajte iz svoje „Zore“ šestomere, katere ščujete ná-me. Predno dalje govorim o njih, hočem konči zvedeti, če ste jih prav prepisali, ker so važni zaradi poznejših dokazov.

On (skriváje svojo nejevoljo, seže po „Zori“ ter pa tetično čita):

3 Tetida zdaj prinese | do bark Hefestova dela.

(Čítáje posebno zarezo kata triton trochaion mastíto poudarja.)

Jaz: stojte, tukaj v Koseskem na 292. strani čitam: Hefestove dela. Slabo ste prepisali! Dalje!

On (číta):

19 In ko dovolj s pogledom | opráv nasiti si srce.

Jaz: ne velja! Koseski ima „s pregledam“; beseda „oprav“ pri njem nema príglasa. Mož, v prepisavanji néste „skeptičen“, kakor vidim. Dalje!

On (nekoliko jecáje číta):

32 Ako celo ležalo | bi tu, da leto preteče.

Jaz: Kaj? Još jedan put!

On: (dovolj malodušno ponavlja):

32 Ako celo ležalo | bi tu, da leto preteče.

Jaz: Tako? Tako? Gospod, ta verz ste slabo čitali pri Koseskem ter ga še slabéje prepisali, kajti pri njem na 293. strani slóve:

32 Ako ležalo bi tu, de leto to celo preteče.

Oprostite, to je vse drugačna godba mojim in gotovo tudi Vašim ušesom! Ne bodite hudi, a Vašega skepticisma Vam uže ne verujem in tudi v Vaš „dušni napor“ mi vera peša. Dalje!

On (se v ustno ugrizne, jezno, naglo ter vihrávo číta):

34 Zdrúži tedáj k posvetu na hip Ahajce junake.

Jaz: Bog me, prijatelj! Vi ste bili posebno čuden profesor, ker niti jednega verza ne znate pravilno prepisati. Kako ste mogli dijakom naloge popravljati, ker ste še sami v prepisavanji negotnejši nego razno kateri dijak. Pogledite, tu ima Koseski:

34 Zdrúži tedaj k posvetu na hip vojaške Ahajce.

Prvi dve besedi sta brez príglasa! Tri napake v jednem verzu, to je preveč! Kako smete o slovenskih šestomerih govoriti, ka jih ne znate niti prepisávati!

On (ves zelen od jeze molčé požre moje oponose ter číta glasoviti 78. verz, ki je dolžen po njegovih mislih meni sapo zapreti ter mojo nevednost vsemu svetu jasno pokazati):

78 Hrabri Dunajci, prijatli | mi dragi, služabniki Ara.

(Čítáje zarezo „kata triton trochaion“ pobédonosno in razločno poudarja, kakor bi hotel reči: ujel se je!)

Jaz: oprostite, gospod, to né možno! Vi se mi podsmehá-
vate. Če tudi nemate morebiti posebne vere v moje dušne „napore“,
tega mi vendar ne bodejte dejáli, da ne znam čitati. A tega
verza tako, kakor ste ga Vi čitali, ne nahajam v Koseskem.

On: kaj? Ali sem ga morda jaz sam naredil?

Jaz: Bog ne zadeni, da bi kaj tacega trdil! Vem sicer, da
ste nekdam v zabavniku „Nanosu“ prepevali kralja Matijaža in Ko-
larja, a tisti verzi so bili tako prebito — nični, da ne smém trditi,
da bi Vi bili sposoben, zgoraj navedeni šestomer sestaviti —
če je tudi slab. Ker si ne morem misliti, da bi bila „Matica“
Vam, če ste tudi jako oblasten mož, dala Koseskega drugače na-
tisniti, nego li meni, ne ostaje mi nič drugega, nego ta imenitni,
meni sapozapórični in mojo nevednost dokazujoči 78. šestomer raz-
glasiti za Vaš — podvržek; kajti v Koseskem na str. 294. v
petem verzu od zgoraj ta šestomer slóve:

Hrabri Danajci okrog! prijatli! služabniki Ara!

Gospod, ta glas je drugače ubran! (Pajek, prej bled od jeze, kakor
zid, zdaj se zarudí, kakor kuhan rak, ker mu s prstom kažem
podčrtan šestomer v knjigi.)

On (zagodrnjá nekaj nerazumnega ter plaho povzdigne svoj
glas): v Koseskem ta verz pač ne stoji, ali nahaja se v „Novicah“,
kder je bil Ilijade 19. spev prvič natisnen. In jaz nésem navajal
verzov iz Koseskega knjige, nego iz „Novic“.

Jaz: vraga, gospod Pajek, Vi ste čuden, Vi ste smešen mož!
Prej še toli skeptičen, zdaj uže pritrjujete, da soper mene pišoč
Koseskega niti v rokah néste imeli. Velíte, da ste navajali iz
„Novic“. Tak izgovor je otročji! kajti vsak pameten človek bode
priznaval, da pri tacem pesniku, kakor je Koseski, ne veljá citatov
pobirati iz pesnij po „Novicah“ raztresenih, nego iz knjige, v
katerej jih je pesnik sam združil, uredil in izdal; kajti pesen (ako
se prepiramo za posamezne besede) je nam samo v tistej obliki
veljavna, katero jej je pesnik v poslednjem dobi dal, a ne v tistej,
v katerej jo je prvič po svetu poslal. Tudi Preširnovi pesni več-
krat v „Čebelici“ vse drugače slovó, nego v njegovih „Poezijah“;
a komu je še kedaj na misel prišlo, Preširna navajati iz „Čebe-
lice“? Ali Vi ste svoje bire človek, in le čudim se, da še nikoli
néste izkušnjave dobili, v posebnej studiji nam dokazati, da se
„lepa Ljubljanka“ v Preširnovem „Povodnjem moží“ ne imenuje
Uršika, nego Zalika, zato, ker jo je pesnik prvič v „Čebe-
lici“ tako imenoval!

A ker ste se prej toli slabega prepisovalca pokazali, treba
vendar tudi še v „Novice“ pogledati, če ste šestomer prav čitali.

On (v silnej zadregi ne vé, kam bi se dejál).

Jaz: „Novice“, št. 70. od 1. september 1852.! Poslušajte Tukaj je pisano:

Hrabri Danajci, prijatli mi s e e r, služabniki Ara!

Za Boga svetega, dragi prijatelj, niti iz knjige niti iz „Novice“ ne znate prepisavati! Vaš skepticism, Vaš dušni napor — kaj sta šla?

On (ki je v tem uže k mojej knjižnici oči obračal, máhomu potegne sè skládalnice zeleno knjigo, katera na hrbtu nosi z debelimi črkami zlat nadpis — „Janežičev Cvetnik slovenske slovesnosti, 1870“; odpre knjigo ter na str. 239. čita):

Hrabri Danajci, prijatli | mi dragi, služabniki Ara.

Tukaj stoji črno na belem!

Jaz: oj, oj! Ali si se vendar ujel, ptiček moj ljubi! Dakle iz Janežičevega „Cvetnika“ si prepisaval ná-me naprte šestomere? Tako! Ti si začel vojno proti meni zaradi slovenskih šestomerov, a niti Koseskega niti „Novic“ prej nési v rokah imel! Nikoli nésem gojil o tebi posebnih mislij, a da sedaj, ko si mogel vendar soditi, da ti bodem hudo na pete stopal, tako lehkomišljeno delaš — tega nikoli niti o — tebi nésem mogel súmneti!

Istina, brezkrainje predrzen ali v svojem ničevédstvu brezkrainje neumen je človek, ki se sme podsmehávati mojemu dušnemu „naporu“ ter se bahati, da je „prečtel“ 154 verzov, ko si je vendar mogel misliti, kako lehkó mu dokažem, da je njegov dušni napor bil ta, ka je številke ob robu Janežičevega „Cvetnika“ — samo čital, a verzov v resnici né štel! To je res „komodno“!

Učeni mariborski tiskar, kakor sem dokazal, niti prepisavati ne zna; a sedaj hočem izpričati, da se ni šteti še né naučil.

Pajek velí, da je prečital in preštel prvih 154 verzov 19 speva Iljade (res da ne v Koseskega knjigi, nego v Janežičevem „Cvetniku“, kder so verzi ob robu sè številkami zaznamenáni da jih je treba samo čitati, a ne tudi šteti) ter da je naše mej njimi celih šest „kata triton trohaje“ (!). A če mož trdí, da je prečital vseh prvih 154 verzov, ne govori resnice. Ko bi bil namreč Pajek vseh 154 verzov res prečital ter svoj dušni napor še nekoliko bolj naprl, ne bil bi našel 6, nego celih 27 šestomerov sè žensko zarezo. Ti verzi, katerih Pajek né videl, in kateri pri Koseskem drugače slovó, so po Janežičevem „Cvetniku“ naslédnji: Verz 8., 24., 42., 45., 48., 53., 56., 58., 70., 72—74. 87., 92., 102., 112., 130., 133., 135., 136., 149. — Janežič je namreč Koseskega samovoljno popravljajl ter nekaterim verzom dal žensko zarezo, katere pri Koseskem največ némajó.

Še nekaj! Pajek se hvali, da je prečital prvih 154 verzov, in s tem spet — neresnico govori; kajti Janežič je iz Koseskega izostavil verz 100—137., in vsakako čudno ozárja učenost Pajkovo, da tega niti zapazil né on, bivši profesor klasičnih jezikov; on, ki si je vendar utegnil misliti, da nésem otrok, ter da mi ne bode za strah njegov kmetsko-tiskarski napuh, nego da ga bodem sledil, kakor po mehkiem snegu.

Ker nas je hotel Pajek s tem — preloputniti, da je ná-me v boj poslane verze iz Janežičevega berila prepisal in prevrtoglavil, a Koseskega, na katerega se opíra, niti v roci né imel, zatorej mi bode prisiljen ta res prečudni mož oprostiti, če si tudi ostale, v „Zori“ ná-me navedene šestomere nekoliko bliže ogledam.

Pajek piše, da je našel, „da so v znanej deklamovanki („Novice bralcem . . .“) v 25. heksam. štirje „katatritontrohaji“.*) Da mi ne bode oponašal, kakor bi jaz bil pristransk in podkupljen sodnik in „sua causa“, zato jih Pajek s Koseskim samim skupaj čitaj!

Koseski, v širocem stolu sedeč, Pajka osorno pogleda, rekoč: gospod profesor, malo bliže stopite! To Vi ste tist mož, kateri, kakor čujem, moje šestomere páčíte? Do zdaj sem vedno mislil, da so dobri. Radovéden sem, ali me Vi o njih dobroti res drugače preučíte. Prosim, čitajte tiste šestomere, ob katere se spotikate!

Pajek se trese, kakor nepripravljen učenec pred strogim učiteljem, ter číta: 13 St á rosti část, mladenču pod ú k, otroku ljubezen

Koseski: gospod, natančnost je lepa čednost; a Vi, kakor vidim, néste nje čestitelj; moj šestomer slóve:

St a rosti část, mladenču pod ú k, otroku ljubezen

Pajek: 28 Kinčíte ga iz lastne moči, iz lastnega vira

Koseski: né res! Moj šestomer govóri:

Kinčíte ga iz lastne moči, iz lastniga vira

Pajek: 33 Volja popr á v v a s bodi in skrb, izida ni dvombe

Koseski: za Boga, profesor, ali znate črke? Dvomim, kajti drugače bi védeli, da jaz pišem:

Volja popr a v v a m bodi in skerb, iz í da ni dvombe

Pajek: 38 Kliti začn e, nara s te drev o, se kroži, se širi

Koseski: e ne! Čujte!

Kliti začn è, nara s e drev ó, se kroži, se širi

Gospod profesor (ali kako bi Vas imenoval) pómnite, da se jaz ogibljem priglasa, kolikor se ga morem; a kder ga stavim, tudi dobro vem, zakaj ga stavim; zatorej prihodnjič bolje pazite!

*) Koli izvrstno zna Pajek šteti! Oda ima 30, a ne 25 heksametrov!

Jaz: oprostite, gospod finančni svétnik, da je vsega spodobnega spoštovanja vredni gospod tiskar Pajek baš pri teh dveh besedah (začne in drevó) príglas izostavil, če tudi ga ima sam Janežič na prvem mestu, to je zahtevalo njegovo učenjaško moštvo (!) od njega.

Sicer omenjam, da se v tej odi nahaja šest verzov s Pajkov zarezo, a dva je „komodni“ Pajkov dušni napor pregledal. Da ju Pajek ne bode utajeval, evo ju: verz 43. 48. — Končno opominjam, da ta „znana deklamovanka“ bi vendar ne utegnila Pajku vsa znana biti, ker niti ne vé, kako se imenuje; zóve jo namreč „Novice bralcem . . .“, a Koseski sam jo je krstil: „Bravcam Novic h koncu leta 1845 v spomin“. Pajek jo zna samo iz Janežiča!

V odi „Slovenija caru Ferdinandu“ (P. piše „cesarju“) je P. našel tri „katatritone“ (*sic!*). A ker se je do sedaj kazal toli ne-trdnega prepisovalca, čitajta jih s Koseskim skupaj, da bomo videli, koliko moremo P. verjeti. Čitatelja opozárjam, da je prvi teh šestomerov posebno imeniten, ker mi je hotel ž njim P. ves dušek vzeti.

Pajek: 15 Ko so prisegovali bregovi Veltave, Pada

Koseski: Boga mi, gospod profesor, uže spet ste napačno prepisali. Čuden mož! Jaz imam:

Ko prisegovali so bregovi Veltave, Pada

Pajek: 21 K á ko ti dvomiš? mar treseš se c'lo ti moja ljubljenska

Koseski: stojte! Tudi v tem verzju ste, prepisujóč ga, naredili nekoliko napak, kajti jaz pišem:

Kako, ti dvomiš? mar treseš se clo, ti moja lublenka

Pajek: 91 Setve dozor krvave kosil Radoga st je na Padu

Koseski: nu, ta verz ste še čudovito pravilno prepisali. (Pajku se mračno lice razjasni); samo da jaz imam Radog o st, ne Radoga st.

Pajek: oprostite, tako sem našel pri Janežiči.

Koseski se nasméhne, seže po Cvetnik ter s prstom pokaže verz in čita patetičnim glasom: „Ra — do — go st — go st — go st! piše i sam Janežič!“ Priporočam Vam, da navajaje moje verze bolje pazite. Ko bi moje pesni znali, opozoril bi Vas na tisto glosó, v katerej pretim slovenskim slovničarjem, da iz groba na nje „prigromim“, ako bodo stare oblike moje pisave popravljali; a kaj hčem Vam stvoriti, ker mi uže šestomere tako kvarite? Denes ste pokazali, da ste silno vihráčast — prepisovalec. Ko bi se prišli k meni ponujat za pisarskega dninarja, dvakrat in trikrat bi se premislil, predno bi Vas jedenkrat najel, kajti spoznal sem denes, da se na Vas v prepisavanji né povzdati. Hodite z Bogom!

III.

Janko Pajek, slovenski šestomérnik.

Če tudi sta, kakor smo v I. poglavji videli, dva v starejših in novejših literaturah krepko izučena ter véšča pisatelja in profesorja, g. Stritar na Dunaji in g. V. K. v Ljubljani, „implicite“ izrekla, da Pajek ne vé, kakšen je dober šestomer; če tudi bi jaz, opiraje se na ta strokovnjaški izrek obeh gospodov profesorjev, Pajka mogel prijeti in mu reči: slepec, kaj govoriš o barvah? kako se drzneš pisati o šestomerih, ako niti ne véš, kakšen bodi šestomer? —; in če tudi g. Pajek, kakor sem v II. poglavji dokazal, šestomere Koseskega toli samovoljno prekopicnene in pokvarjene soper mene navaja, da me je do malega sram, pričkati se s toli malo resnim, s toli vihráčastim človekom: hočem svojo pravdo soper širokoustnega pisatelja mariborskega vendar nadaljevati, in to s treh razlogov: prvič nam Pajek pripoveduje, da mu je v pésniških stvareh prirojena precejšnja „dosis“ skepticizma, dati mu veljá zatorej posebno jedernáto in obširno lekcijo; drugič treba priznati, da se mi nekako prijetno in zabavno zdi, imeti pred soboj učenca, ki je bil uže pred petnajstimi leti slovenskega jezika profesor, a vendar toli slabo zna naš šestomer; in tretjič mi je dal Pajek izpričevalo, da sem „natanek človek“, ter baš zategadelj hočem pravdo do konca dognati in poučiti moža o slovstvenih stvareh toli čudovito nevednega, kakor je on, da-si ne vem, če bode moj trud in pouk imel kaj uspeha.

Nesrečno število trinajstih šestomerov je g. Pajek naprl náme, da bi dokazal mojo lažnjivost in nevednost. A teh 13 šestomerov, kakor smo videli, Koseski nikoli né pel tako, kakor jih

moj nasprotnik navaja ná-me, nego pošteni možák Pajek jih je ali sam podvrgel, ali iz Janežičevega Cvetnika pokvarjene prepisal, a slabo prepisal!

Ali živ krst pod vsem božjim solncem na vsem širocem svetu meni, ki sem o šestomerih g. Koseskega pisal, ne more odgovornosti nakladati o Janežičevih pokvarah ali o samih Pajkoviin podvržkih.

Sploh sem prisiljen tukaj poudariti, da v slovstvenih preprih ne znam večjega, brezstidnejšega zlodejstva, nego je to, če nasprotnik vedóč prenaredi, pokvari, podvrže stvar, o katerej je razgovor, in če potem, oprt na svoj podvržek, izkuša svojega tekmeča preloputniti, uničiti, ubiti. In to je stvoril naš poštenjak Pajek; to sem v II. poglavji dokazal, in to dokazavši bi mogel takoj pero vreči iz roke, s prstom pokazati na Pajka ter na ves glas sredi trga „coram populo“ zakričati za njim: „hic niger est, hunc tu, Romane, caveto!“ kajti tak slovstven podvržnik ne huduje svojemu nasprotniku jedinemu, nego pokvari in zméte stvar samo na sebi ter zvija in pobija čisto resnico; a kdor je soper resnico, vreden je, da so vsi pošteni ljudje soper njega.

Tistih neresničnih 13 šestomerov v Koseskem (Razne dela pesniške in igrokazne. V Ljubljani 1870.) čitaš v resnici tako:

1. Tetida zdaj prinese do bark Hefestove dela	(II. XIX. 3)
2. In ko dovolj s pregledam oprav nasiti si serce	(„ „ 19)
3. Ako ležalo bi tu, de leto to celo preteče	(„ „ 32)
4. Združi tedaj k posvetu na hip vojaške Ahajce	(„ „ 34)
5. Rekši pogum in silno krepost mu dihne v oserčeje	(„ „ 37)
6. Hrabri Danajci okrog! prijatli! služabniki Ara!	(„ „ 78)
7. Starosti čast, mladenču poduk, otroku ljubezen	(Bravcam „Novic“ . 13)
8. Kinčite ga iz lastne moči, iz lastniga vira	(„ „ . 28)
9. Volja poprav vam bodi in skrb, izida ni dvombe	(„ „ . 33)
10. Kliti začné, narase drevó, se kroži, se širi	(„ „ . 38)
11. Ko prisegovali so bregovi Veltave, Pada	(Slovenija . 15)
12. Kako, ti dvomiš? mar treseš se clo, ti moja lublenka	(„ „ 21)
13. Setve dozor krvave kosil Radogost je na Padu	(„ „ 91)

Jaz sem pisal, da Koseskemu rabi samo možka zarezá, da ženske niti jedne nésem našel, da zatorej Koseski zarezé „kata triton trochaion“ ne zna. Jasno je, kakor ribje oko, da sem tako pišoč „eo ipso“ mislil samo o glavnih zarezah, kakor je tudi Stritar („Zvon“ II. 18.) samo o glavnih zarezah govoril. Ménil sem, tako pišoč, da pišem vestnim ljudem, razumnim ljudem, ki se zanimajo za stvar in katerim je resnica uže sama ob sebi ljuba in draga. Žal, nésem mislil, da pri nas tudi zlobni idijoti o literarnih stvareh smejo usta odpirati.

In take bire mož se mi zdi Janko Pajek v Mariboru, ki poudarjaje moje zgoraj navedene besede in opiraje se na zgoraj navedenih 13 šestomerov iz Koseskega, piše, da ali ne vem, kaj

je zarezal „kata triton trochaion“, ali da sem hotel Koseskega ženske zarezal — utajiti.

Najprej g. Pajka vprašam, zakaj bi jaz tajil, zakaj bi se jaz lagal? Pajek veli, da zato, ker bi rad svojo krivo teorijo o jedinej moškej zarezal utrdil.

Gospod Pajek mi sè svojimi „dušnimi napori“ nikoli né bil Bog vedi koliko v čislih, a da se predrzne kedaj kaj toli budalastega trditi, tega nikoli niti od — Pajka nesem pričakoval. Jaz naj bi tajil ženske zarezal v šestomerih Koseskega, katerega ima ves slovenski svet v rokah, tako da bi vsak človek mogel vselej mojo laž dokazati! — Kaj Pajek res misli, da sem toli — pameten, kakor je on, ki svoje podvržke in Janežičeve pokvarjene šestomere za Koseskega blago prodaje, ter se vendar nádeje, da nihče ne pride na sled njegovega poštenega dejanja! V svojej „Zori“, katero v svojej tiskarnici, sè svojimi črkami ob svojih troških tiska, Pajek more vsak dan svojej „Pavlini“ največje neumnosti pripovedovati; svet se bode smijal Njemu in Njej odslej, kakor se je doslej, a nihče mu ne bode besede mašil: ali kadar Pajek pride meni svojo modrost razkladat ter mene z lažnikom in nevednim človekom pitat, takrat naj se mož z drugačnim orožjem odene in drugačnih dokazov ná-me poišče, nego je ta, da sem hotel ženske zarezal Koseskega „utajiti“ — utajiti samo zato, da bi mi vsak človek s Koseskim v roci lahko dokazal, da sem lagal! Oj, bistroumni Janko! A kar se moje nevednosti tiče, treba Pajka najpreje opómni, da iz vsega, kar on o šestomeru piše in govori, posnemljem, da je on sam od tistega časa, kar je ostavil profesuro, uže mnogo pozabil; oprostiti mi bode blagovolil zategadelj kratko lekcijo o starem šestomeru, po katerem je ponarejen tudi naš slovenski.

Stari šestomer je zložen od dveh daktilskih tripodij:

— u u — u u — u u | — u u — u u — u u

Vendar méni Westphal (Griechische Metrik v. A. Roszbach u. R. Westphal. Neu bearbeitet von R. Westphal, II. Aufl. Leipzig 1868), da je imel šestomer uže v najstarejših časih to obliko:

‘ u u ‘ u u ‘ — ‘ u u ‘ u u ‘ v

A ker bi bil tak šestomer sè zarezal na konci prve tripodije prejednoglasen — premonotón — in bi zaradi zarezal, baš na sredi verza stoječe, izgubil celoto, zato se je v tem izpremenil, da so mu umeteljne zarezal in svoboda v zamenjávANJI daktilov sè spon-daji dale čudovito mnogovrstnost.

Glavna zarezal v grškem šestomeru zatorej né stala baš v sredi obeh tripodij, nego blizu meje, kder sta se tripodiji

stikali, t. j. v tretjem in četrtem stópu (Tact, Versfuss), in sicer:

a) v tretjem stopu, takoj za prvim dolgim zlogom:

´ u u ´ u u ´ || u u ´ u u ´ u u ´ —

zareza penthemimeres;

b) v tretjem stopu, takoj za prvim kratkim zlogom:

´ u u ´ u u ´ u || u ´ u u ´ u u ´ —

zareza kata triton trochaion;

α) v četrtem stopu, takoj za prvim dolgim zlogom:

´ u u ´ u u ´ u u ´ || u u ´ u u ´ —

zareza hephthemimeres;

β) v četrtem stopu na konci:

´ u u ´ u u ´ u u — u u || ´ u u ´ —

zareza bukolike.

V klasičneji dobi sta bili zareza *a* in *b* jednakoverstni in enakorodni; a poznejšim latinskim pisateljem je prijala zareza *a*, grškim *b*. — Zarezi *α* in *β* sta si tudi enakoverstni; samo tedaj, kadar je bil četrti stop spondaj, bila je zareza *α* navadnejša, nego *β*. (Westphal II. 333—39.) A normalen šestomer je po Westphalu tist, kateri ima zarezo v tretjem stopu, združeno tudi sè zarezo v četrtem, tako da dobodemo te štiri osnovne oblike zarezam:

1. *b* β
2. *b* α
3. *a* α
4. *a* β

Ako je izostala zareza v četrtem stopu, tedaj jo nastavlja ona v petem (kata pempton trochaion). Ostavljena zarezo v tretjem stopu nadomestuje zareza v četrtem stopu, ki je potem glavna zareza šestomerova, s katero se veže po znanem pravilu postranska zareza v družem stopu, in to takoj po družem dolgem zlogu (triemimeres), ali po prvem kratkem zlogu (kata devteron trochaion). „Die Caesuren des dritten und vierten Tactes sind die einzigen, die von den alten Metrikern genannt und durch den Rythmus des Verses bedingt werden.“ Té dve sta zatorej glavni zarezni. „. . . Doch versteht es sich von selbst, dass nach jeder Silbe des Hexameters ein Wortende eintreten und daher an jeder Stelle des Verses eine Caesur vorkommen kann. Daher zählt G. Hermann im Ganzen 16 Caesuren des 17-silbigen Hexameters auf.“ (Westphal, 339.)

Zadnje besede g. Pajku posebno priporočam, da si jih zapomni, ker mu jih bode pozneje še treba vedeti.

Opiráje se na te osnovne stvari, hočeva sedaj s Pajkom skupaj čitati iz Koseskega tistih 13 šestomerov, katere je zaradi moje „nevednosti“ navèl. Blagovoljnega čitatelja opozárjam, da moška zarez, zaznamenána z dvema črticama (||), je tista, katera je po mojih mislih glavna cesura; jedna črtica (|) zaznamenáva Pajkovo žensko zarezo. Šestomeri naj se blagovoljno na glas, najprej po Pajkovo, potem po moje čitajo, ker se takisto zarez bolje čuti. Najimennitnejši je 6. verz (il. XIX. 78.), ker mi po Pajkovih mislih vso sapo in ves izgovor jemlje. A videli smo, da ga tako, kakor ga Pajek navaja, Koseski nikoli zapisal né. V Koseskem slóve: 6. Dragi Danajci okrog! || prijatli! služabniki Ara!

Rad bi poznal človeka, ki bi mogel in hotel ta verz drugače čitati! A če se tudi Pajek sredi Maribora na glavo postavi, nikoli mu nihče ne bode verjel, da bi ta šestomer imel drugačno glavno zarezo, nego polpeto (penthemimeres).

Glavni verz, na katerega je Pajek svoj napad najmočnejše oslanjal, zatorej m e n e podpira. Oglemdmo si še ostale!

1.

On čita: Tetida zdaj prinese | do bark Hefestove dela

Jaz čitam: Tetida zdáj || prinese do bárk || Hefestove dela*)

2.

On: In ko dovolj s pregledam | oprav nasiti si serce

Jaz: In ko dovólj || s pregledam opráv || nasiti si serce

3.

On: Ako ležalo bi tu, de | leto to celo preteče (!!)

Jaz: Ako ležalo bi tù, || de leto to celo preteče

4.

On: Združi tedaj k posvetu | na hip vojaške Ahajce

Jaz: Združi tedáj || k posvetu na híp || vojaške Ahajce

5.

On: Rekši pogum in silno | krepost mu dihne v oserčje

Jaz: Rekši pogúm || in silno krepóst || mu dihne v oserčje

7.

On: Starosti čast, mladenču | poduk, otroku ljubezen

Jaz: Starosti část, || mladenču podúk, || otroku ljubezen

*) Priglase, da-si jih Koseski néma, jaz tukaj postavljam samo zato, da se laže prav čita, kakor hoče mera imeti.

8.

On: Kinčite ga iz lastne | moči, iz lastniga vira

Jaz: Kinčite gâ || iz lastne moči, || iz lastniga vira

9.

On: Volja poprav vam bodi || in skrb, izida ni dvombe

Jaz: Volja popráv || vam bodi in skrb, || izida ni dvombe

10.

On: Kliti začnè, narase | drevó, se kroži, se širi

Jaz: Kliti začnè, || narase drevó, || se kroži, se širi

13.

On: Setve dozor krvave | kosil Radogost je na Padu

Jaz: Setve dozòr || krvave kosil || Radogost je na Padu

Šestomer št. 11. jaz čitam:

Ko pri|ségova|| || so bre|govi | Veltave, | Pada

Odločilna v tem šestomeru je beseda prisegovali, a da je res treba čitati pri|ségova||, k temu sili ves verz, in sploh ima Koseski navado, besede, posebno glagole, na korenu poudarjati: cf. kar govórilè smo (nam. govórilè); sóдите (n. sodíte); gánite (n. geníte); otrébite mah (n. otrebíte); duhe zarótite v beg (n. zarótíte) itd.

Radoveden sem, kako se bode Pajek dušno napiral, da bi v tem verzu žensko zarezo kata triton trochaion našel!

12. šestomer jaz čitam:

Káko, ti dvomiš? || mar treseš se cló || ti moja lublenka

a Pajek:

Kako, ti dvomiš? mar treseš | se clo ti moja lublenka.

Da tudi ta verz nema glavne ženske zareze, to se uže iz tega vidi, ker se vendar „pronomeni“ se ne more od glagola treseš trgati. Tudi v grškem se enklitike ne smejo ob enakih slučajih od svojih besed trgati. Tako uči v svojej metriki Westphal na 336. strani. Podoben slučaj imamo tukaj!

Poleg glavne poldesime zareze ima dakle 12. šestomer še postransko zarezo „kata devteron trochaion“.

Iz tega posnemljem te nauke:

1. da so ženske zareze (kata triton trochaion) v šestomeru 3., 6., 11. in 12. góle Pajkove — izmišljetine, ki vrlo slabo pristoje uže nad 40letnemu možu, bivšemu profesorju — in mladinskemu odgojvatelju!

2. da imajo vsi ostali šestomeri, namreč 1., 2., 4., 5., 7., 8., 9., 10. in 13., cesuro hephthemimeres (v zvezi s triem.) za glavno

zarezo. In samo o glavnih zarezah, to novič poudarjam, govoril sem v Stritarjevem „Zvonu“.

A da so po vseh omenjenih verzih moške zarezze res glavne zarezze, to je jasno, kakor beli dan tudi iz naslednjega razmišljanja.

Pajek v nekaterih verzih (5., 7., 8., 10.) slovniško in logično toli tesno zvezane besede, kakor silno krepóst, mladenču poduk, iz lastne moči, narase drevó, nárazno trga, da tako na posiljen način dobode žensko zarezo. Ali tako delati, to je zdravej logiki v óči drezati ter šestomere v Prokrustovo posteljo siliti in tlačiti.

In dalje poudarjam: ves Koseski, kolikor ga je od konca do kraja, brani se Pajka sè vsemi štirimi.

Pazno sem prečital vse šestomere, kar jih je zložil Koseski — 3688 jih je — in mislim, da se nésem uštel — a niti jednega nésem našel, ki bi imel zarezo kata triton trochaion za glavno zarezo! Niti jednega verza nésem našel, ki bi imel zarezo kata triton trochaion za jedino zarezo. Nego kder se nahaja ta zarezza, povsod je le postranska zarezza v zvezi s polpeto ali polsedmo.

Kako silno se Koseski ogiblje zarezze kata triton trochaion, to se tudi iz tega jasno vidi, da i ondi, kder ga verz tako rekoč prisili to zarezo postaviti, rajši se je s tem ogne, da na slovnico greši, ako tudi bi trébaló samo jedne črke, da bi besedo pravilno zapisal; a ker bi ta jedina črka naredila zarezo kata triton trochaion — rajši naredí slovniško napako, nego li žensko zarezo.

Da Pajek ne bode z glavo majal in po svojej navadi te resnice tajil, evo samo nekoliko vzgledov:

- Tode naznani se druj || poklon mi primerno častivni (il. I. str. 225.)
- Spomni ga, vsedi se k n j e m , objemi kolena mu žarno (il. I. str. 331.)
- Rekši ji vname še huj || v osčrju že vpaljene želje (il. III. str. 246.)
- Rušila kmetu o g r a j ||; dohítla ju je osveta (il. V. str. 261.)
- Sproži Damasu n a s p r o t || zadene čelado jekleno (il. XII. str. 273.)
- Sinu Asklepejev i m || on reče te krilate slova (il. XIV. str. 280.)
- Bodí mladenč al sívór || prijetno bo mojimu sercu (il. XIV. str. 282.)
- Bolji bi bilo za n a j || za mene i tebe gotovo (il. XIX. str. 293.)

Koseski naj bi tukaj bil samo pravilno po slovnici pisal: drugi, k njemu, huje, ograje, nasproti, Asklepejevemu, mladenič, naju — in imel bi ženske zarezze; a tega né stvoril, ker se zarezza kata triton trochaion zadeva ob vse njegovo načélo.

In če zatorej Pajek, neznajoč Koseskega, ter opiraje se na svojo pisateljsko ničevdstvo in na svoj farizejski napuh, trdi in piše: „pri starih klasikih je lahko po več (!!!) glavnih cezur v enem in istem heksametru, nijedna ne izključuje druge, in tudi Koseski je tako delal“ — — treba našemu pisarju Pajku na vsa usta povedati, da Koseski tako né delal! Ženska zarezza je

pri Koseskem vselej slučajna, zatorej postranska, a nijednega verza Pajek v Koseskem ne dobode brez moške zarez.

In vprašam: zakaj me Pajek pita sè starimi klasiki? Jaz nikdar nésem govoril o šestomerih Homerovih ali Vergilijevih, nego govoril sem o šestomerih Koseskega, in samo o teh mi je odgovor dolžnost. A ker vendar niti o starih klasikih nésem toli neveden, kakor bi se Pajku dobro zdelo, da bi bil, treba zopet povedati, da pri starih v enem šestomeru stoji lahko 16 zarez! Ali komu — če né Pajkove bire — pride kedaj na misli, vse te zarez za glavne zarez oglašati?

Oglejmo si n. pr. nekoliko verzov iz Vergilija:

Infandum || regina | jubes || renovare dolorem (Aen. II. 3.)
Et quorum || pars magna | fui. || Quis talia fando (II. 6.)
Incerti || quo fata | ferant || ubi sistere detur (III. 7.)
Et campos || ubi Troia | fuit. || Feror exsul in altum (III. 11.)
Anna refert || o luce | magis || dilecta sorori (IV. 31.)
Non Lybiae || non ante | Tyro; || despectus Iarbas (IV. 36.)

Jaz nésem bil nikoli profesor klasičnega jezikoslovja, a vendar upam trditi, da bi se močno motil vsak, ki bi v takih in enakih verzih cesuro kata triton trochaion jemal za glavno zarezo. In vendar je „mutatis mutandis“ stvoril to Pajek pri šestomerih, katere je naperl na-me.

A recimo, da ima vseh 13 Pajkovih verzov res žensko zarezo kata triton trochaion; recimo, da je ta cesura res glavna zareza po vseh 13 verzih; recimo, da sem se jaz zmotil in da je Pajek dobro pogodil po vseh 13. verzih: potem vendar še nésem jaz pravde izgubil! Jaz sem bil prečital 1575 šestomerov Koseskega, predno sem v „Zvonu“ o tem pisal, ter rekel, da nésem našel v njih nobedne ženske zarez; a Pajek jih je mej njimi našel (našel jih né, a domišlja si to) celih 13, ki imajo žensko zarezo! 13 mej 1575, zatorej izmej vsakih 100 šestomerov niti jednega celega ne! Kaj to dé? Nič! „Exceptio firmat regulam“, in teh 13 verzov bi še nikakor ne omajalo načela, po katerem je Koseski zlagal slovenske šestomere.

Čisto in trdno resnico sem govoril, ko sem pisal, da Koseskemu rabi samo moška zareza in da zarez kata triton trochaion ne zna.

IV.

Slovenski šestomer.

V gornjem poglavju smo videli, kakšen je stari šestomer, a sedaj si hočemo ogledati še slovenskega. Res, da mi prostor ne daje, na tem mestu spominjati se vseh slovenskih pesnikov, ki so zlagali šestomere; nego navesti hočem samo tiste, kateri so v zgodovini našega šestomera posebno imenitni. Prvi slovenski šestomer je zapel l. 1768. bosonogi avgustinec, o. Marko Pohlin, v svojej „krajnskej grammatiki“, kder, govoreč o slovenskej metriki, na strani 179. piše: „die Reimart stehet einem crainerischen Poeten frey. Er kieset sich selbst en eine Reimlänge, die er bis an das Ende behaltet. Sie kann nach Art aller Sprachen die Gedichte einrichten, wie jene nach Art lateinischer Poeten gemachte Verse im ganzen Lande bekannt sind:

Pišeta, pure, race, koštrune, kopune, telleta.“

Ta šestomer bode našemu prijatelju Pajku gotovo posebno ugajal, kajti ž njim lahko dokaže, da uže prvi šestomer, ki je bil zložen v slovenskem jeziku, imel je zarezo — kata triton trochaion. Še nekaj! V vsem šestomeru niti jedne moške zareze né. Kajti štiri zareze ima, in vse so ženske: kata devteron, kata triton, kata tetarton, kata pempton trochaion! Živio pater Marko!

Katera teh štirih zarez je glavna, to ugiblji dušni napor g. Pajka! V svojej slovnici in v svojih „Pisanicah“ je Pohlin zapél še več šestomerov, ki so, kolikor mogó, še slabejši, nego zgoraj navedeni. Mož je imel dobro voljo, a niti o jeziku niti o poeziji nič razuma.

Drugi slovenski šestomerec je bil Vodnik, Markov učenec. V „Pisanicah“ je l. 1779. razglasil elegijo: „Mila pesen, péta p. Marku, a. d. za odhodnjo, kader je v l. 1775. iz Ljubljane na Dunaj šel.“ (Vodnikove pesni 53.) Začetek slóve:

„Strašen in temen je dan, ki nam naše veselje odtrga,
Kteri nam trošte 'zkazi, kteri nam reke suši!
„Slišite? Tiho! Jaz slišim en glas, kir od Dunaja pride,
Krajske modrice! kaj bo? Marko, vaš krájan, gre proč,
Marko, vaš krájan, gre proč! Oh, o krajske modrice, jokájte!
Njega pokorš'na veli. Kdo je ta, kir ga drži?
On se napravlja, on jemlje slovó, ter brž rajžati more;
T'koj en nevoščljiv voz njega odpeljal nam bo!“ i. t. d.

Če pomislimo, koli okoren je bil Vodnik še pozna leta v umeteljnjej pevskej meri, katera se mu je samo tedaj posrečila, kadar jo je posnel po narodnej pesni, čuditi se nam je tej „milej pesni“ 20letnega mladeniča. Njegovi šestomeri, zloženi do malega od samih daktilov in imejóč dovolj razločno zarezo, mnogo, mnogo bolje se čitajo, nego li Markovi.

Tretji, ki je zlagal slovenske šestomere, bil je znani „kranjski čebelar“ dr. Jakob Župàn (Zupan), izvrsten domoljub, čislán učenjak, izviren i v svojem življenji i v svojih pesnih, mož, kate-rega je na stara leta zadela prebridka osoda.

Župan je v „kranjskej Čebelici“ (II. 41. 42.) razglasil dve pesni v distihih: „Tadle po Posidipu“ in „Hvale po Metrodoru“. — Županovi šestomeri so čudovito polni in pravilni. V štirinajstih distihih ima samo dva trohaja, a drugóđ same daktila ali spondaje, ponarejene vse na ist način, kakor jih denes — 46 let pozneje — ponarejata Boris Miran in Josip Cimperman! Zareza mu je vedno moška; samo zadnji šestomer v prvej in v drugej pesni ima zarezo „kata triton trochaion“. Kdo ve, ali je Župan samo slučajno, ali po dobro premišljenem načrtu toli srečno pogodil bistvo slovenskega šestomera?

Samo nekoliko vrstic hočem tukaj navesti:

Biti kaj tel bi volit' ? | ne nehá od pravdanja pravdar;
Bodi krotek, mirán, davil te lakomnik bo.
Rateja trudi poljé, | valovi gonjo mornarja.
Ako pomika kogá, viditi tuje ljudi,
Bode obledal bogát', | omaje naj veter germovje:
Bode naj reven, ubog, njega ne boga noben.
Kdor da Dori rokó, | bo ramena terel mu jarem:
Kdor ni hotel porok, bode li varha imel?
Belil ti bode otrok | glavó: nobeniga v' braki
Ako ti Dora ne dá, manjkalo nekaj ti bo. — i. t. d.

A da omenjeni pesni, glasno čitani, vendar nekoliko nena-vadno sloveta, vzrok je ta, ker se je Župan v nekaterih svojih pesnih, in tako tudi v teh dveh, hotel ogibati sikalcev in šumelcev (razven besede Posidor in desetkrat), a za to posebnost ga je Preširen dregnil sè znanim sršenom:

„Brez cétov tée vir mu Hipokréne,
In ésov v pésmah njéga najti ni!“
„Zatórej nímajo nobéne céne,
Zató so pésmi tisté brez solí.“

Četvrti, ki je v zgodovini slovenskega šestomera vreden častnega mesta, ta je naš slavni Preširen. Nekdo je nekđaj povedal samo pol resnice, da je Preširen delal — slabe šestomere, in zdaj stari in mladi, modri in nevedni, učeniki in učenci ščebe-tájo za njim, da Preširnovi šestomeri néso — posebne céne.

A če Preširnovi šestomeri tudi res néso toli zvenóči, kakor so Koseskega, Borisa Mirana ali Cimpermana, (da-si néso toli oprhli, kakor sploh mislijo) vendar tega Preširnu, stvaritelju našega pesniškega jezika, nikoli ne moremo pozabiti, da on je bil prvi, ki je o slovenskem šestomeru — mislil, mnogo mislil in svoje misli tudi očitno izrekel.

Preširen je bil prvi, ki se je po róbu postavil krivej misli, da se v našem šestomeru svobodno stavi trohaj namesto daktila in spondaja, ter je uže l. 1832. „Čebeličnim“ šestomercem zapel:

Ak kdó v Heksámetru namést spondéja,
Al dáktila posluží se trohája,
Ne vé, kam se cezúre déjo,
On vpréga Pégaza v galéjo. — *)

Preširen je dal l. 1846. v „Novicah“ (IV. 8. 29.) natisniti elegijo: „V spomin Matija Čópa — po gèrški ali latinski méri“, ter jej pridejal to znamenito opomnjo:

„Glasniki z udárji, ali od dvéh soglásnikov v rávno tísti, ali od „éniga v rávno tísti, od drúzigá v prihodnji besédi naslédvaní so „dólgo, vsi drugi kratko mérjeni. Glásnik pred glásnikam se „vsélej pogoltne. — Pričujóca elegíja se bo v prihodnjim Ilirskim „listu tudi v tevtonski méri natisnila. Beríte, sodíte, zvolíte!“

Elegija v „Novicah“ je taka:

- Bíl tájat' náš léd se začél, pomlád je drugót že;
V drági slovénski vkrotèn ní domovíni vihár.
- Stéšemo svój čólniè z Bógam, zročmó ga valóvam,
Skál, bréznov se ogíbat' šé nenavajeniga.
- Zvézde, ki réš'jo, bílé neznáne, ki čóln pogubéjo;
Lélj bíl náš kermár, drúgi je bíl Palinúr. i. t. d.

Po omenjeni opomnji Preširnovi treba te vrstice metrično tako čitati:

- — | — — | — || v v | — || — | — v v | — v
— v v | — v v | — || — v v | — v v | —
- v v | — — | — || — | — — | — v v | — v
— — | — v v | — || — v v | — v v | —
- v v | — v v | — || — | — v v | — v v | — v
— — | — — | — || — v v | — v v | —

Preširen je tukaj stopil na staro klasično stališče, delal je „positione“ dolge zloge, ter na ta način ustvaril si umeteljne — spondaje! Res je to silno težavno in nehvaležno delo! Po tem načinu so največ narejeni tudi njegovi „Zabavljivi napisí“.

*) Tukaj navedéno, kakor se číta v „Poezijah“.

Elegija je v „Illyr. Bl.“ od 28. febr. 1846. natisnena v tevtonskej meri, in tákšno je vzel Preširen, izpremenivši samo dva verza, 1847. l. tudi v svoje „Poezije“ z opomnjo: méra po zgôlih vdárjih. „Post tot discrimina rerum“ je pesnik vendar dobro pogodil, kajti: a) v omenjeni elegiji (Poezije, 1847. str. 95. in 96.) néma Preširen v sredi verza niti jednega trohaja, nego same daktila in spondaje (— léd náš, — gód žé, — nlič nòv, — Lél bíl, — là ní, — pód kár, — lják kár, — lír kár, — mèl njih, — má tí, — ró préd, — klád tvój, — žé grè, — mé část; „dôkler“ v zadnjem petomeru se more za spondaj šteti, ker je drugi zlog „positione“ dolg. Spomin iz grške in latinske mere!); b) rabi mu največ le moška zarezá v glavno cesuro, ali polpeta ali poldedma, po nekatera mesta tudi obé ob jednem.

Peti imenitni mož v zgodovini slovenskega šestomera je — Koseski, pesnik, kateremu je naš heksámeter največ hvale dolžen, zato, ker mu je osnoval stalno zarezó. Ta zarezá je vselej moška, ali polpeta, ali poldedma, združena s poltretjo.

Koseski je zložil 3688 šestomerov. Vse sem prečital in premislil, a niti jednega verza nésem našel, kateremu bi bila ženska zarezá v glavno zarezó. Ali ako bi Pajek v Koseskem tudi 10, 50, 100 ali 300 šestomerov našel sè žensko zarezó (česar ne najde, in če se dušno toli močno naprè, kakor žaba v basni), tudi to ne podere moje teorije; načelo vendar ostane tisto, katero jaz zagovarjam, ker bi tudi po tem še ogromna večina Koseskega šestomerov bila na mojej stráni.

A da Pajek ne bode mislil, da se jaz po svojeglavnosti ali nevednosti branim ženske zarezé pri Koseskem, kakor on, ki izza učenjaške upornosti ali gorjanske nevednosti resnici v óči dreza ter jej ušesa maši, hočem mu tudi povedati skrivnost, zakaj ženska zarezá „kata triton trochaion“ slovenskemu šestomeru ne príja, in zakaj je Koseski, ali vedóč ali ne vedóč, dobro pogodil, ka se je ogiblje.

Po znanem pravilu so starodavniki v šestomeru zamenjávali daktila sè spondaji, ali ogibali so se, spondaj staviti v tretjem stopu. Zakaj? — „Ein Spondaeus an dieser Stelle (rekše na tretjem stopu) gibt der ersten rhythmischen Reihe einen gleichen Ausgang mit der zweiten und wird deshalb in der für recitirenden Vortrag berechneten epischen Poesie — möglichst gemieden; am meisten hat er hier noch im Anfangs- oder Schlussverse einer längern Partie seine Stelle.“ (Westphal II. 342.) Obrnimo te važne besede „mutatis mutandis“ na slovenski šestomer!

Mi némamo do malega nič pravih spondajev, ali v prvih štirih stopih jih konči ponarejamo; a v zadnjem, šestem stopu, jih niti ponarejati ne moremo, tako da tukaj vselej stoji čist trohaj. Če ima obtorej šestomer samo žensko zarezó „kata triton trochaion“:

— v v | — v v | — v || v | — v v | — v v | — v

vsak četrtošolec lahko vidi, kar Pajkova domišljavost in trda glava ali videti nečče ali videti ne more, to namreč, da potem šestomer izgubi celoto, ker se razvali v dve nezvezani, do malega jednaki polovici; kajti obe se završavati s trohajem. Naše uho potem zareze ne čuti in šestomer se nam zdi prejednoličen, predolg! Baš zategadelj je krepek spondaj, resničen ali ponarejen, združen z moško polpeto zarezo, pri nas v tretjem stopu tako na svojem mestu, kakor nikodar drugod:

— u u | — u u | — || u | — u u | — u u | — u

kajti s tem dobode prvi del šestomera drugačen, krepkejši konec, nego li ga ima drugi; verz uže né jednoličen, nego mnogovrsten, krepek, poln, zveneč. Stari Grki se dakle ogibljejo spondaja v tretjem stopu, mí ga iščemo, in to je poleg moške zareze bistveno svojstvo dobrega slovenskega šestomera, katero se tudi s tem doseže, da namesto polpete zareze vzamemo polsedmo in poltretjo, ker potem se jednoličnost mej prvo in drugo polovico šestomerovo zopet izgubi. Dozdeva se mí, da je Koseski to dobro vedel, in zategadelj so njegovi šestomeri toli polni, krepkozveneči.

Na primer:

Svetu pokažite lik | domače navade in misli.
 Kdor zaničuje se sam | podlaga je tujčevi peti.
 Jezik očistite peg, | opilite gladko mu rujo.
 Pričal bo vašo modrost | na desno, na levo narodam.
 Zakon nature je tak, | de iz maliga rase veliko.
 Kliti začne, | narase drevó, | se kroži, se širi.
 Starosti čast, | mladenču poduk, | otroku ljubezen. i. t. d.

Jedina hiba, katero imajo šestomeri Koseskega v tehniki, je ta, da je Koseski po nekatera mesta postavljaj čiste trohaje namesto spondajev; samo po nekatera mesta, velím, kajti z večine so njegovi šestomeri tudi v tem pravilni.

Šesti slovenski šestomerec, Boris Miran, odpravil je še to hibo ter nam v „Zvonu“ (II. 18. 282.—287.) povedal pravilo, po katerem se slovenski spondaji mogó ponarejati. Stvar je zelo lahka: vzemi dolg, to je priglašen zlog, bodi si priglašen končen zlog kake besede ali sama jednozložna beseda: to je prva polovica spondaja. V drugo polovico vzemi ali jednozložno besedo, ali prvi zlog, če tudi kratek, nepriglašen, naslédnje besede — in spondaj, res da ponarejen spondaj, imaš gotov! Kar je namreč drugi zlog prekratek, nadomestuje odmor, preslédek mej prvo in drugo besedo.

Né mi treba še posebe poudarjati, da je to pravilo vrlo imenitno v zgodovini slovenskega šestomera, ker nam podaje dobro nadomestilo za spondaj, o katerem je uže Preširen toliko ugibal, kako bi ga ustvaril.

Bistvena svojstva slovenskega šestomera so zategadelj:

1. Moška zarez, in to: a) ali polpéta, b) ali polsedma a v zvezi s poltretjo. Obe te dve zarezí sta si jednakorodni. — Ženska zarez „kata triton trochaion“ v glavno zarezó slovenskemu šestomeru nikakor ne ugaja.

2. Slovenski šestomer je zložen od samih daktilov, ali ker bi bilo to prejednolično, od daktilov ter pravih in ponarejenih spondajev.

3. Posebno prija slovenskemu šestomeru spondaj na tretjem stopu tedaj, kadar ima verz polpeto zarezó.

Blagovoljni čitatelj je videl, da se teh treh pravil nésem sam izmislil, nego da sem ja posnel iz stoletne zgodovine slovenskega šestomera, začéni od patra Marka (1768) in končávši z Borisom Miranom (1876).

Pet mož, veljavnih in imenitnih v slovenskem slovstvu, oddalo je svoj prvaški glas in pričalo v pravdi, katero ženem o slovenskem šestomeru na Janka Pajka: Valentin Vodník, dr. Jakob Župán, Koseski, Preširen in Boris Miran — pravi literarni pervaki — vsi so rekli svoj glas; in kaj so nam povedali, kako so govorili.

Vodník, čestiti starina, dobrovoljno se je smijal, in ker se v svojej blagosrčnosti né hotel oneprijázni niti Pajku niti meni govoril je tako, da oba prav učiva.

Pošteni veselják, dr. Jakob Župán, odločno je najpre hvalil slovenski šestomer in mene. Zložil je uže 12 šestomerov po mojej volji, a mahoma se domisli, da so starodavniki imeli tudi zarezó „kata triton trochaion“. V svojem domoljubji in v svojem panslavizmu, s katerim je hotel ves svet posloveniti, in domislivš se svoje prislovice:

Vse imámo,
Pa ne znamó!
Le iščímo,
Da dobimo! —

udari ob mizo, kakor mej znano propovédijo pri sv. Petru v Ljubljani ob propovédnico, ter zapoje — dva šestomera na ljubav Pajku!

Župán je dal zatorej meni 12 glasov, Pajku 2!

Koseski, Preširen, Boris Miran so tudi govorili, in krepko so govorili. Kakor debela gorjača na oslovski hrbet, tako so padali njih tehtne besede na Pajkova ušesa. In ko so naposled pológoma in slovesno, kakor literarnim prvakom pristoji, stopaje izpred sodnje mize, oddali vsak svoj glas, izrekli so o Pajku sodbo: kriv! kriv! kriv! — kriv brez milosti in spasenja! In uže je bil pripravljen poberín (parkelj), da bi nesrečnega Pajka bil odgnal na literarni Žábjak, — kar se vrata na stežaj odpro ter v sobo prisopiha — bosonogi avgustinec pater Marko Pohlin. „O zlata duša mariborska!“ vzdikne, vesele solze ga oblijo, ter, kolikor mu njegov obili trebušek in debela kuta ne brani, — pritisne Pajka na svoje goreče srce, „o zlata duša mariborska! sto let sem čakal, zastonj čakal odobravanja od nehvaležnih Slovencev. Stoprav ti

si prišel ter posvétil me tudi v pesnika, prvega slovenskega šestomerca, pred nehvaležnim in nevednim slovenskim svetom. Čakaj, zdaj hočeva tem Slovencem zakuriti in peti šestomere samih ženskih zaréz: kata devteron, triton, tetarton, pempton trochaion!“

Vodnik, Koseski, Preširen in Boris Miran molcé ter strméče gledajo ta čudni prizor, in ko Marko zopet globoko po sapo seže, dregne mu Preširen hudomušno v besedo: „Janko Pajek in pater Marko, „par nobile fratrum“, živela!“ Vodnik, Župàn, Koseski, Boris Miran: „živela! na mnogaja léta!“

Potem se oglasi Boris Miran: kako si je to, da k našej razpravi né tudi Janežiča, katerega sem slišal tolikrat imenovanega?

Preširen: Janežič le ne more priti, ker je Pajku britev najbolj skrhal; kajti Pajek je v svojem napuhu golomíšil, kakor bi nosil oči zavezane, vedno in trdno misleč, da stoji pred njim Koseski sam; a boril se je le z možičkom od slame, kakoršne v proso vrabcem za strah obešajo. Ta možiček je za šalo res na lici imel gospoda Koseskega predpustni korélek (larfo); a to je bilo samo za šalo, ker možiček nikakor né bil Koseski, nego pravi — Janežič, a njega korélek se je imenoval — „Cvétnik“.

Koseski: zgodilo se je Pajku, kakor tistemu, ki je bil nastavil lisici, a ujél je — smrdečega dehórja.

V.

Janko Pajek, slovenski krasoslovec.

Gospod Pajek piše: „oboje (t. j. laž in nevednost) pak slab pristoji takemu „krasoslovcu“, za kakoršnega bi on (t. j. Levec) rad veljal.“

K temu odgovárjam: né mi prirojeno toliko literarnega napa puha, kakor g. Pajku, da bi se bil sam kedaj slovenskega krasoslovca imenoval ali pokazal, da hočem slovensk krasoslovec biti.

Ali g. Pajek res misli, da ima vsak človek toliko ničemurnosti, kolikor on? ki nam v predgovoru k svojim „Izbranim spisom“ sam na svoj život, kakor nekdanj véliki Göthe, raztézno popisuje porode vseh svojih zmétenih „besed“, katere je sploh kedaj govoril v kakšnej zakotnej čitalnici štirskeje, ter pripoveduje z največje samosvestje, kakor bi konči bil slovensk J. St. Mill, slovensk Bluntschli ali slovensk Lessing, začetke svojih političnih, narodnogospodarskih in leposlovnih — „studij“ (!), s katerimi je nekdanj pokojni Tomšič „Slov. Naroda“ predale mašil, kadar je bil v največje stiski ter ga je stavec najhuje za rokopis térjal. Res se g. Pajek, ki je samo v jednej stvari, v ničemurnosti, grozno velik niti ne sramuje, pripovedovati nam, kedaj se je učil italijanske slovnici, kedaj zgodovini, kedaj zemljepisju in statistiki, tako, da ga od Trubarja do proroka Mlakarja né pisatelja slovenskega, o čegar življenji in spisih bi bili toli natančno poučeni, kakor smo o Pajkovih. O srečni, presrečni bodoči pisatelji slovstvene zgodovine slovenske! Pogledite, kakšno veselje vas čaka! Kako si bodete glave belili, popisujoči dejanje in trude našega Vodnika, Preširna, Koseskega, Bleiweisa in drugih mož, ki so, ako se ne varam, tudi nekoliko stvorili našemu narodu, o katerih večini vendar vse premalo vemo; a kadar pridete do Pajka Vélicega, tedaj vam bode na prv

hip jasno vse njegovo življenje, vse njegovo delovanje! Sam ga je popisal, sam natisnil, sam po svétu poslal! Le njegove „Izbrane spise“ in njegovo „Zoro“ vzamete v roko, ter debela monografija o našem slavnem Pajku Vélicem bode gotova!

Od kod li Pajek vé, da sem ali hočem biti krasoslovec? Bog me, ne od mene! Od kod li? Od samega sebe! Kajti baš tist Pajek, kateri me denes pita z lažnikom in nevednim človekom, on je leta 1871. v „Slov. Narodu“ (l. 1.) in pozneje v „Izbranih spisih“ (str. 173.), govoreč o Stritarjevem I. „Zvonu“, mej drugimi stvarmi pisal: „najbogatejši je bil („Zvon“) pesnij, (sic!) o katerih se smeje v obče trditi, da v vsakem oziru presegajo vso drugo novejšo slov. poezijo. Med pesniki so najboljši Boris, Levstik in Levec. Levec je lehek in spreten v slaganji stihov in skladov; jegove pesni so vesele in prijazne, dišejo planinskega vzduha.“ — Tako je pisal sam tist Pajek, kateremu je po samih njegovih besedah „v poetičnih stvareh prirojena precejšnja dosis skepticizma“; tako je pisal Pajek uže leta 1871. in 1872. o meni — dejstvujóčem krasoslovci! Ker se jaz ne spominam, da bi od tistega časa bil razglasil kakšno delo o krasoslovnej teoriji, zato se more sedanja Pajkova sodba o mojem krasoslovji opirati samo na tisto gradivo, na katero 1871. in 1872. l. A kako je pisal Pajek tedaj, in kako piše denes? Tedaj me je v nebesa povzdigoval, a denes mu je vse moje krasoslovje — laž in nevednost! Za Boga, po pravici rečeno, toli čudnemu krasoslovcu, kakor je g. Pajek, v Miklošičevem slovarji ne najdem dovolj ostre besede!

Ker me je dakle Pajek prvi mej Slovenci uže pred sedmimi leti razglasil za „krasoslovca“, hočem si ta imenitni pridevek osvojiti samo dotlej, dokler ž njim blagovoljnemu čitatelju dokažem, da mariborski šestométnik Pajek niti pravice néma, s tem naslovom tako okrog sebe kropiti, in ga vzdevati meni ali sploh komur si bodi.

Pajek velí, da mu je v poetičnih stvareh prirojena „precejšnja dosis skepticizma“. Res? Kdo bi mu verjel! Kdo bi mislil, da Pajek, „Zorin“ urednik, kateri ima toliko „krasoslovnih“ grehov na svojej duši, smeje kaj tacega pisati! Pajek in poezija! Pajek in skepticisem! Pajek in krasoslovje! Bodočemu pisatelju slovenske stilistike priporočam to trojico prekoslóvij, da jo porabi v pripraven vzgled, kadar bode govoril — o kontrastih ali o ironiji!

Kakšen je krasoslovca Pajka skepticisem v poetičnih stvareh, evo samo treh vzgledov.

Dragi čitatelj! odpri „Zoro“, l. 1875., štev. 3., str. 23.! Tu nahajaš Pajkov spis „Narodno pesenstvo“. Ne čudi se, če Pajek pod tem naslovom začenja govoriti — o francoskem prevratu! — To je bašti navada in svojstvo tega vélicege stilista slovenskega. Kadar nam hoče n. pr. pisati o „irskem vprašanji“ (Izbr. sp. 3.),

začenja — sè solnčnimi madeži in morógami; sè solnea pade na Kitajsko, preplava Rumeno Morje, zleze na Japonskem spet na suho; potem preletí Véliki Ocean, severno Ameriko in Atlantsko Morje, dor do Kapa v južnej Afriki, od tod na Grenlandsko, in stoprav po velícem ovinku črez Turško, Nemško, Francosko, napósled srečno dospéje na Angleško in do irskega vprašanja!

A kadar hoče Pajek n. pr. govoriti o našem slovničarji Janežiči, začénja z Abilejem, Aleksandrom, Scipijonom, Cesarjem, Homerom, Demostenom, Tukididom, Aristotelom, potem — srečno prekobšli ves stari vek — ter se oglasi pri Šekspiru, pri Napoleonu, in — sapa ti uže péša, ali ne? — napósled vendar srečno pride do Janežiča, ako tudi po tem dolzem popotovanji od Troje, Aten in Rima do Pariza, Londona in Celovca. — Čitatelju v glavi brenči, tako, da se mu ne more dalje čitati. Porečeš mi, da né možno tako pisati. Tudi jaz bi to dejál, ako bi mi kdo pripovedoval, kar jaz tebi. A prosim, čitatelj, pogledi v „Zoro“! (V. 16. 264.) Črno na belem je! Sè samega Pajka črkami! Ne čudi se obtoorej, če Pajek govori o francoskem prevratu, kadar hoče pisati o narodnem pésništvu. Kajti narodno pésništvo in francoski prevrat sta vendar nekoliko bliže skupaj, nego li solnčne moroge in irsko vprašanje, nego li Homer in Janežič, Napoleon in Janežič. — Od francoskega prevrata preskoči Pajek na Korošca Andrejaša. Res je, ako hočeš Pajka čitati, treba se je privaditi tacih kozjih skokov, logičnih in stilističnih, če ne, slabo se ti bode godilo. In potem priobčuje „narodno pesem, ki je z več ozirov zanimiva“. Ime jej je: „pesem od nove krame“, zapisana v skalskej dolini. „Tedaj je ta pesem na štajerskem „Gorenjskem“ (!) doma. Pesen je zložil (tako trdi skeptični krasoslovec Pajek) „neučeni narodni pesnik . . najbrž za svoje vesele poslušalce v krčmi, „kjer jo je prav „ex cathedra“, morebiti spremljan od citer, prednašal“. (Dragi čitatelj, tukaj počjva ter se spodobno načudíva izbornej slovenščini, katero piše Pajek Véliki! Plaudite, amici!)

Bog me, čitatelj, ta pesen je res „zanimiva“, prezanimiva, ker prav z umetelnim ognjem osvečáva veliko modrost slavnega krasoslovca Janka Pajka, kajti: 1. ta pesen né narodna, ker pesen, péta v toli umetelnih kiticah, nikoli narodna biti ne more; 2. ta pesen né v skalskej dolini zapisana, nego samo prepisana, ter potem s Pajkovo roko tu ter tam predrugáčena; 3. ta pesen né na štirskem Gorénjskem, nego na gorénjskem Kranjskem domá; 4. te pesni né zložil „neučen nar. pesnik“, nego kranjski učitelj Pavel Knobelj; 5. te pesni „neučeni nar. pesnik“ né „ex cathedra“, „spremljan od citer, v krčmi prednašal“, nego Knobelj jo je uže pred 76 leti dal natisniti.*)

*) Štiri pare kratkočasnih novih pesmi, od Paula Knobelna skovane inu Kraincam za spomin dane. V Kraini, per Ignac Kremžari 1801, 8°, 40. — Tiskarski kraj je izmišljen, ker Kranj nikoli né imel svoje tiskarne.

S kratka, pesen je vzeta iz tiste zbirke, katero zna vsak človek, kdor se je količkaj ozrl po naši slovstvenej zgodovini, ter na katero je Vodnik uže pred več nego 70 leti bil spustil sršena:

Bukve iz Kranja,
Polhne — —
Ne delite ga!
Dajte mu čélega!

Žal, žal, Vodnik, čestiti starina! da uže nési mej živimi; kajti, ako bi še bil mej nami ter bi čital mojo „Pravdo“, potem bi se utégnil uvériti, da je tvojega sršena nekdo drug bolj vréden, nego li hudomušni učitelj kranjski, Pavel Knobelj.

Tukaj smo videli krasoslovca Pajka tenki okus v pésníških stvareh; čudili smo se njegovemu trdnemu znanju toli malo-brojnih literarnih spisov slovenskih, ter slišali smo, da nam je od kranjskega Knoblja ustvaril pravega trubadurja. — Čakajmo, morebiti mu pride kedàj na misel, da nam od „Šmárijskega šó-maštra“ naredi še Orfeja a od dobrépoljskega Kančnika — Homera slovenskega! — Tacemu slavnemu krasoslovcu, ki nam od Janežičev dela Šekspire in Napoleone, a od Knobljev trubadurje, tacemu je vse možno!

A sedaj si bočemo ogledati Pajka, krasoslovnega kritika. Dragi čitatelj! odpri Pajkove blažene „Izbrane spise“, str. 174. Tu je čitati, da so pesniki I. „Zvona“, to je posebno Stritar in Levstik, — „Preširnovi epigoni, Preširnoviči“. „Risum tenetatis, amici! Levstika, od nog do glave slovanskega realista, in Stritarja, z dušo in telesom francoski omikanega idealista, more skupaj v jeden koš metati samo tist, kdor se niti osnovnim estetičnim pravilom še učiti né začel, kajti pameten človek poreče, da v slovenskem pésnístvu né možno najti večjega nasprotja, nego li je mej tema dvema pesnikoma. Levstika in Stritarja more imenovati „Preširnoviča“ le pedánt, kateri ima vsem slovenskim pesnikom samo dva predala: „kdor poje zaljúbljene pesni, ta je Preširnovič; kdor poje resne, za Koseskim stopinje pobira.“ — Izorno! Slava krasoslovcu Pajku!

Dalje!

L. 1876. sta prišli tudi na svetlo dve igri: Jurčičeva tragedija „Tugomer“ in Sotljanov igrokaz „Mož beseda“.

Da je „Tugomer“ izvrstno delo, o tem so, razven Pajka, uverjeni vsi razumni čitatelji slovenski. Govoril sem o „Tugomeru“ osobno z g. Stritarjem, ki izvéstno ima v pesniških stvareh tenek okus in ostro kritiko; govoril sem o njem z drugimi pisatelji, s profesorji iz Ljubljane, s Hrvatskega in Primorskega: vsi so hvalili „Tugomera“. Kder toliko različnih, estetično omikanih in učenih mož izreka soglasno hvalo, ondu bode res kaj dobrega, dovršenega. — Ne še! — Dragi pisatelji in pesniki slovenski! vi vsi ničesar ne

veste! Vi vsi skupaj nimate nič estetičnega okusa, nič zdrave sodbe! Krasoslovcu Pajku je „Tugomer“ samo reminiscencija iz Ilijade, (!!!) iz Valenštajna, iz Krekovih in Trstenjakovih spisov; néma pravega zapletenega dejanja; četrti in peti akt visita v zraku; igra pogréša celote in pravega imena; „Tugomer“ nikakor né dovršeno delo, nego samo „nemal poskus“ Jurčičev, kateri se more primerjati bodi si „urtevtonskim“ tragedijam Klopstokove dobe! Tako uči Pajek v „Zori“ (V. 9. 143.) in kdo bi se drznil drugače trditi?

A igrokaz „Mož beseda“, ki né samo po mojih, nego je tudi po mislih znanih ljubljanskih pisateljev, da i tacih, kateri v „Zoro“ pišejo, proti „Tugomeru“ — nezrelo, nedovršeno delce, zdi se Pajku Bog vedi koli slaven umotvor, poln živahnega, dramatičnega dejanja, tako, da je slovenskemu gledališču čestitati, ker more igrati toli izborno igro: vse v njej mu je prosto, prirodno i. t. d., s kratka, „Mož beseda“ je fénis, ki je Pajka „jako razveselil“. („Zora“ V. 22. 360.)

Kakšen izboren krasosloven kritik je Pajek, to se tudi iz tega vidi, ker njegova „Zora“, ki rada pletenči o mladem Napoleonovem sinu (Lulú), o Bachmeierjevem svétovnem pismenem jeziku, o podmorskem predoru pod kanalom „la Manche“ in o drugih jednaci, slovenskemu slovstvu preimenitnih stvaréh, ne utrpí dobre, prijazne in ozbiljne besede res zanimivim in res spomina vrednim literarnim delom, n. pr. Jesenkovemu „Župniku vakefieldskemu“ ali Jurčičevim in Kresnikovim novim slovenskim romanom.

Iz tega posnemljem, da je g. Pajek ali toli — omikan in učen, da ne vé, kakšno bodi lepo in dovršeno delo, ali da je „krasoslovec“ Pajek toli — dober in pošten, da hoče z molčanjem utajiti, z grajo ubiti vse, kar v slovenskej beletristiki lepega, izbornega in dovršenega pride na dan. „Oboje slabo pristoji tacemu „krasoslovcu“, za kakoršnega bi on rad veljal.“

G. Pajek trdi, da mu je v poetičnih stvaréh prirojena „precejšnja dosis skepticizma“. — Kdo bi to mislil! — Kdo bi to verjel, ako je pazljivo prečital samo jeden list „Zore“, odkar jo uredujeta slovenski On in slovenska Ona! „Zora“ je zadnji dve leti pravi domač list Pajkove obitelji, — prava družinska kronika, in kdor jo čita, tist je o Pajku in o Pajkovih gotovo bolje poučen, nego li o Vodniku ali Preširnu ali o katerem si bodi slavnem pisatelji našem.

O tem, kar nam Ona v „odlomkih iz ženskega (!) dnevnika“ pripoveduje, osobito o klasičnem prizoru, popisanem v „Zori“ (V. 19. 300.), hočem z dostojnosti molčati; a molčati ne morem o tem, kako nam On, kateremu je prirojena tolika „dosis skepticizma“ v poetičnih stvaréh, najvažnejše dogodbe svojega življenja razklada, take dogodbe, katere vsak drug človek v svoje srce

zaklene in v sebi brani. Tako n. pr. On v „Zori“ (IV. 12. 98.) pokopáva „uzor modre, blage, dobrotljive, zveste in nad vse značajne soproge“, a pet mesecev pozneje se vdovec On pri gospodični „P. D.“*) spet v „Zori“ (IV. 22. 171.), tako ženi:

Ljubica
 Za odgovor Ti povém:
 Hvala, da Te snubit' smem,
 In narávnost Ti povém,
 Górkó da Te ljubít' čém,
 Dalje láhko Ti povém,
 Da Te poštovat' umém,
 A na zadnje Ti povém,
 Sebe da milujem v tem:
 Da s početka Tvojih dnij
 Tebe duh moj póznał nij,
 In da služít' Tebi vnet
 Smem le — polovico let.

(Izborna poezija „krasnoslovnega“ vdovca Pajka!)

A tri mesece pozneje srečni ženin On piše v „Zori“ (V. 4. 61.) svojej nevesti zaljubljeno pismo, dokler tudi svoje poroke v „Zori“ (V. 5. 66.) javno ne zvrši. Ali čemú bi se čudili, ako nam g. Pajek svojo ženitev tako točno oznanja in popisuje, kadar iz „Zore“ zvédamo še druge, menj zanimive stvari; kajti pri Pajkovih niti kokoš jajca ne znese, da bi ga „Zora“ takoj po slovenskem svetu ne razkokotála. A čudim se vendar le, da Slovenci takšno družinsko kroniko molčč in potrpežljivo čitajo! V tem smo še res toli otročji, kakor Zulu-Múri!

In tako zvršujem svojo pravdo na Pajka, ne, ker bi uže ne vedel ničesar povedati, nego zato, ker se mi nehče dalje pisati. S čudovitim cinizmom, kakoršen se do sedaj pri nas v slovstvenih prepirih še nikoli né pokazal, razglasil me je g. Pajek brez potrebe, brez vzroka, javno za lažnika ali za nevednega človeka. To me je peklo. K temu obrekovanju nésem hotel, in da sem hotel, nesem mogel, in da sem mogel, nésem smel molčati. Govoril sem, na glas, brez ozira; a govoril sem resnico. Govoril sem, in mislim, tudi dokazal, da nésem niti neveden niti lažnjiv človek. Slabo bi znal g. Pajka, ako bi se nádejal, da mu s tem dokazom dušek vzamem in sapo zaprem. G. Pajek ima oster jezik, mnogo-pisno pero, obilo samoljubja in ničemurnosti, svoj list in svojo tiskarno. Govoril bode tudi On, tega sem uverjen; hudo prijemal, uničeval me bode. Svobodno mu! Dokazoval bode mnogo, a glavnih dveh stvari nikoli ne dokaže, teh dveh namreč, da bi se

*) Gospodična „P. D.“ namreč baš v istej „Zori“ v svojej „Slutnji“ Pajku pripoveduje, da slutí, kako jo bode On miloval, poštoval, ljubil in — snubil. A k temu jej On odgovarja z besedami, zgoraj navedenimi. In to vse „coram populo“.

bil jaz lagal ali, pišoč o Koseskega šestomerih, pokazal se nevednega človeka. In o tem se je začela, o tem je tekla naju pravda.

A tistim, ki ménijo, da je moje pisanje preosorno, pretrdo, treba ponoviti, da sem se nosil po besedah, katere sem tej knjižici na čelo postavil, in reči, da v literarnih prepirih po mojih mislih velja, kar piše Arthur Schopenhauer (Parerga und Paralipomena, II. §. 281): „es ist durchaus falsch, die Toleranz, welche man gegen stumpfe, hirnlose Menschen in der Gesellschaft, die überall von ihnen wimmelt, nothwendig haben muss, auch auf die Literatur übertragen zu wollen. Denn hier sind sie unverschämte Eindringlinge, und hier das Schlechte herabzusetzen, ist Pflicht gegen das Gute: denn, wem nichts für schlecht gilt, dem gilt auch nichts für gut.“

Poznejši dostavek.

G. Pajek je vendar čutil, da je sè spisom „Levec in heksameter“ sam sebi dal zaušnico, katera je bila meni namenjena. Da bi si pomogel iz zadrege, zbral je svojo vednost, kolikor je še ima od profesorskih časov, ter je spisal v „Zori“ (VI. 1. 1. in 2.) sestavek „o heksámetru“. A še verjetneje mi je, da se ga je kdo izmej njegovih prijateljev usmiliti ter ga v rebra sunil, rekoč: „Janko, kaj si stvoril? Beseda, na Levca pisana, né bila posebno modra. Pomozi si, dokler imaš kedaj!“

Najbrž se zatorej spis o heksametru né poróдил v Pajkovej glavi. Za tega delj nehčem o njem odgovarjati, če tudi ima, kakor vsako Pajkovo delo, mnogo hib v sebi. A jeden stavek je vendar preklasičen, da bi mogel molčé mimo iti. Modri Pajek piše: „Koseskovi (*sic!*) heksametri se imajo samo „cum grano salis“ jemati in se jako zbirčno posnemati.“ („Zora“ VI. 2. 28.) Tako smeje Pajek trditi o heksametrih Koseskega, kateremu se ima slovenski šestomer največ zahvaliti. — Baš on je do najnovejših časov delal najboljše šestomere; baš Koseskega so v tehniki posnemali ter se od njega šestomere peti učili malo ne vsi novejši pesniki slovenski! Ta Pajkov stavek nam je res prežalosten vzgled, kam človek zabrede, ako ga namesto resnice in pravice vodita strast in zloba!

Svoje polemike na Pajka in njegovo obiteljsko kroniko „Zoro“ ne morem završiti bolje, nego li z naslednjimi vrsticami, vzetimi

iz obširnega lista, ki mi ga je te dni poslal znani Gólovški samôtnik Negóda, kateri časi skrivaj pride tudi v Ljubljano, da čita novine. Ta mož po svoje tako modruje: „gospá slavna Pajkovka v svojih pesnih „Zore“ zaradi lepšega, če ne zaradi zévanja praznega prostora,*⁾ tudi otročje pleníce sušít razvéša. Uže ósmič jih je razvéšila v 24. „Zori“ 1877. leta. Brez okolíša: taka stvar čitateljem né le samo neprijetna, nego tudi zeló grústna je. Zakonsko dete, katero še v zibel hodi, ostani pri materi ali péstuni; v pésnih zdaj néma še nič posla; néma pravice do občínstva niti občínstvo do njega. Svéte domače tajnosti néso odménjene trgu in cesti. Nikakor ne uméjem, kako je to, da sedánja večina slovenskega pisateljstva, ako le néma okusa, kateri človeku né prirojen, tudi néma niti dostoynosti, katera je preobraženim narodom kolikor toliko uže prirojena. Zakonskemu otroku najboljše prístoji v domačej sobi zakróžena péšen take vrste, kakoršna je ta:

Léžaj, nínaj, tút ujnách!
 Naše dete nema hlách.
 Jedne íma, pa jelôve —
 Tudi te néso njegôve:
 Včera jih je sraka dála,
 Denes jih je vrana vkrala.
 Tút ujnách!

Né treba me napak razumeti! Otroku sploh, samo zato, ker je otrok, res nikdó ne more prostora prepovedati v pesnih. Kakšna je Preširnova „nezakonska mati!“ — Ali v njej imamo tragedijo, pravo poezijo, pravi čút, vzeti iz globočine srca. In v tem je razložek! Tu námamo koketovanja s čútom, kakor je denašnjim Slovencem običaj; námamo prisíljenega zelja, ponarejenega čuta, namesto zlata samo „zlatih pén“, s katerimi se líšpajo naše zdanje pesni, ki ponarejajo vse: verze in čúte v verzih. In ako bi v teh obíteljskih pesnih niti ne bilo tacih napák, vendar tudi tedaj še ne bi imele pésníške cene; kajti „resnica sama na sebi, gola, né poetična; to je le, kadar jo pokriva lepo zagrinjalo“. — Kar so uže davno zavrgli drugi narodi, namreč Nemci, katere jedíne imamo vedno pred očími, ter slovanstvo, ki o njem do malega nič ne vémo, s petó stráni sujemo, — kar so dakle uže davno pozabíli Nemci, to stóprav zdaj pri nas iz groba zopet glavo molí. Nemci so takim pésníškim proizvodom o neubrisanih otrócih, o bábi in dedčku iz domače obítelji (famílije) vzdéli príimek: „Philistereí und Familienhátschelei; damastener Schlafrock und weissgewaschene, aufgethürmte Schlafmütze“; a nam se baš to, v družbi s tisto solzno mekúžnostjo, zdí toli novo in imenítno, kakor da smo kde

^{*)} Tega v svojej nedolžnosti ni sama ne tají; kajti v „ženskih pismih prijatelju“ v 24. „Zori“ 1877. leta na 377. str. vzdíbuje: „naj tedaj nekoliko pomislím, prijatelj, s čém (*sic!*) bi napolnila bele strani tega papírja.“ — Koliko duhovítosti imajo te besede! To je res prazno na praznem.

srédi širocega morjá našli zemljo, do zdaj še vsemu svétu neznanu. — Povrnímo se zopet k pleníškým pésním gospé Pajkovke. Kakšne so te pésni po obliki in po duhu? — Spakudráne po obliki, ter imajo slast, kakor neslan krop, in razblínjene misli se po njih vléčejo, kakor kurja čreva: Nемеc bi jim rekel „banausisch!“

Če je nekaterim, a zeló malokaterim, izbranim ženským (po izínku) dovoljeno, glasiti se mej pésniki, to ne pozabíte, Slovenke! da kritika pri tacih po pravici išče resničnega pésniškega darú; vsaka druga ženska glava bodi gotova zaslišati besede, katere je cesar Jožef nekđaj rekel pésnici jednake céne:

„Meine liebe Kémeter!
Mach' sie lieber Hémeter.“

A gospá slavna Pajkovka piše tudi prozo. Kadar v „Zori“ namreč né s čim zapáziti praznega prostora, to ona začne pomišljati, kako bi napolnila bele stráni „Zorinega“ papirja, a Janko Pajek tam v svojem kotu na debelo zapoje:

Mila moja, sédi;
Pisan níštrec prédi!

Potem gospá naglo požene slovstveni kolovrat, in v „ženskih pismih prijatelju“ na vse kriplje jame prestí „pisan níštrec“, ki je po srédi votel in ob kraji ga nič né; kajti vsa préja nje proze je tešča vsake misli — pravi „pisan níštrec“. Kar se tiče nemško-vanja, kako bi li mogla ali hotela Ona ostajati za Njim, ki v svojih vzornih novínah piše: „rimski govorniki so običavali!! (přlegten) svojim govorom epíloge pridévati.“ (24. „Zora“ 1877. l. na 387. str.)*) Vrhú tega gospa Pajkovka tudi sodbe izreka o slovenskih pisateljih, n. pr. o Stritarji, Jenku in Jurčiči, ter latínske besede usíplje okrog sebe, kakor bi medved hruške tresel. A tako dela ženica, ki ne vé, koliko sklonov ali pádežev ima slovenski jezik ter niti „srake“ ne zna sklanjati, a kam li more znati latínski! Ona pésnike in prozajike rešetá, da se vse kadí! — Kadar kokoš zapoje, petelin pisano pogleda in domači velé, da je treba jo stráni odpraviti, ker to nič dobrega ne oznanja! Zatorej, ženske, bežite od moškega dela, katerega ne uméjete! Vaše mesto sploh je: móčnik kuhati, otroke pitati in péstovati, móžu srajce líkati, mej svojimi vrstnicami kramoljáti o tem, kar je bilo in česar né bilo ter tudi nikoli ne bode, — in vrhú, če utegneta, čitajte, a samo izbrane pisatelje! Kritika né vaš posel. Tesno se godí slovenskemu slovstvu, a še mnogo hujša rja bi ga trla, ako se mej nami na kritični prestol posadé tudi péče s kuhlalnicó v roci. Kder ničesar né, tam némaš kaj vzeti. Kako bi druge poučeval tak, ki sam nič ne vé, ako bi tudi imel dovolj razuma k temu? A ženske sploh potrebnega razuma v to niti némajó, česar same ne tajé, ako jih

*) In ta učenják se je Slovencem ponujal, sestaviti jim slovár?

kak nepremišljen vrtoglavec z uma ne zmakne. Še kadar kakovo nedolžno slovstveno poskušajico v potu svojega obrazka skrpúcajo, ni tega brez moške podpóre ne mogó dovršiti, kar mí vse dobro vemo. — Drage moje! zakaj li nečete rajše moških src premagovati z lepoto, krotkostjo in oskromnostjo, katera vam toli krasno pristoji? Zakaj nečete rajše biti ljubeznjive gospodične in gospé, nego li sméha vredne — ubóžice?

Jaz bi o tej stvarí ne bil žugnil besede, ako se mi ne bi zdelo potrebno; ako ne bi videl, kam je takim potem uže zdaj zabredlo slovensko slovstvo. Molčal bi, kajti vem, koli rad krivo razuméva svét posebno take besede; a kadar je dolžnost govoriti, tedaj je greh molčati. — Slovencem zdaj uže vse piše in poje ter v natisk daje; a potrebnega izobrazilá si v to delo ne išče nikdo ali malo kdo; zatorej so te pesni tudi take! Preko Preširna in vseh boljših pisateljev, da i preko Vodnika samega, v denášnjaj dobi naše péсниštvo in pisanje v prozi léze nazaj, malo ne v barbarstvo otca bosopétega Marka! Temu se né čuditi. Pri nas pojó in svoje stvarí natiskavajo učenci pripravniki in iz latinskih učilnic, od četvrte ali péte začensí; pojó rokodelci s kládivom ali s téslo v roci; pojó starci in mladci, moški in ženske; pojó tudi prosjaci, od vasí do vasí krevsáje.

Ne misli, dragi prijatelj! da se šálim, kadar o prosjaci govórim. Baš te dní je po ljubljanskih tiskarnah rokopis svojih pésnij prodajal resníčen prosják. Ali jih je prodál ali ne, ter če jih je, koliko je zá-nje izkupil, ne vem; a to se mi je zdelo, da brez humerja bašti ne bodo, če tudi jim je prosjak oča; kajti po naključji mi je bil pred óči prišel rokopis, katerega res nésem imel kedáj prečitati, razven prve strani. Zanimívo je to, da, kakor slavni Preširen svojim poezijam, tako je tudi ta mož na prvo stran postavil predgovorček ter vanj izbral te národne vrstíce:

Kaj beraček mara!
Hrbet je omara,
Trébuš njega hrám;
Drám tí drám, tam tám!

Svojemu delu, v katerem si je tudi posebno péсниško ime dal, kakor je uže od Koseskega pošten običaj mej nami, izbral je tak naslov:

Bosopéte péсни,
po poti, v slami ali za grmom
zložil
Muhožir Vraskoprask-Cvíligoj,
vikši berač itd.,
po domače imenovan
Jurij Pecirép.

Svétovali so mu bajè, ako v Ljubljani založnika ne dobode,*) naj odpotuje v Maribor. Zakaj ne? Če je tudi zima, Vraskopràsk ima trde kosti in ljudje so po svétu usmíljeni ter Janko Pajek v svojej tiskarni daje najlepše slovénске pesni na svetlo; zatorej bode tamkaj morebiti še največ zaslužil cvenka. Tako bi se utegnilo zgoditi, da ta naš „mojster“ skoraj v Maribor prigorjáči. — „Pa bomo le spet imeli novega pesnika!“

*) K nam v „Narodno tiskarno“ tega pesnika še né bilo.

Stavec.

Popravki.

- Na 7. strani v 9. vrsti od spodaj, čitaj: v 25 heksam., namesto: v
25 hesam.
- „ 16. „ „ 6. „ „ zgoraj, „ : seže po „Zoro“, namesto: seže
po „Zori“.
- „ 16. „ „ 3. „ „ spodaj, „ : Hrabri Danajci, namesto:
Hrabri Dunajci.
- „ 27. „ „ 5. „ „ „ : svoje pisateljsko ničevdstvo,
namesto: svojo pisateljsko ničevdstvo.

